

**Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta
Katedra církevních dějin a práva**

Bakalářská práce

**Počátek a vzestup Kongregace Milosrdných sester sv. Karla
Boromejského v Čechách**

**Origin and Rise of the Sisters of Mercy of the
st. Borromeo in Bohemia**

Vedoucí práce:
ThDr. Kamila Veverková, ThD.

Autor:
Marcela Bartošová – Bártová

2012

Anotace

Bakalářská práce: „Počátek a vzestup Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Čechách" zachycuje úplné počátky jejího vzniku ve Francii, vlastní příchod sester do Čech, rozšíření působnosti ve světě i v Čechách. Důležitou část práce se zaměřuje na historii Domova sv. Karla Boromejského v Praze-Řepích. Závěr je věnován sociální úloze SCB. Cílem této práce bylo přiblížit počáteční historii této významné kongregace, včetně generálních představených, které významně přispěly k rozvoji SCB. Podkladem pro tuto práci byly soukromé archivní materiály a kongregační kroniky SCB.

Annotation

The Bachelor thesis: “Origin and Rise of the Congregation of Sisters of Mercy of the St. Charles Borromeo in Bohemia” captures the very beginning of its establishment in France, their coming to the Czech Republic, expansion in the world and Bohemia. Important part of the thesis focuses on the history of the home of St. Charles Borromeo in Prague-Řepy. Conclusion is devoted to the social role of SCB. The goal of this work was to establish the history of this important congregation, including general perception that contributed to the development of SCB. The basis for this work was private archive materials and congregational chronicles of SCB.

Klíčová slova

Karel Boromejský – Čechy – Kongregace – Církevní dějiny – Boromejky

Keywords

Charles Borromeo – Bohemia – Congregation – Church history – Borromeo sisters

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Současně dávám svolení k tomu aby, tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 14. června 2012

Marcela Bartošová - Bártová

Poděkování

Na tomto místě chci především poděkovat za pomoc a trpělivou spolupráci při zpracování této práce ThDr. Kamile Veverkové, Th.D., za odborné rady a možnost čerpat z kronik Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského generální asistentce S.M. Fidelis Sedlákové.

Seznam zkratek

sv. – svatý

tzv. – takzvané

cit. – citováno

str. – strana

S.M. – sestra Marie

dp. – důstojný pán

vdp. – veledůstojný pán

ndp. – nejdůstojnější pán

SCB – z latinského názvu Sorores Misericordiae s. Caroli Borromei

c.k. – císařsko-královské

t.r. – tohoto roku

t.m. – tohoto měsíce

Obsah

Seznam zkratk.....	v
Úvod	8
1. Dějiny kongregace	10
1.1. Vznik řádu a počátky kongregace	10
1.2. Formule slibů – proměna společenství v kongregaci.....	10
1.3. Generální představené řádu a jejich osobnostní a historický přínos.....	11
1.4. Heroismus sester v době francouzské revoluce.....	13
1.5. Doba po francouzské revoluci.....	15
2. Založení kongregace v Čechách	17
2.1. Příchod sester do Čech.....	17
2.2. Mateřinec St. Charles v Nancy.....	19
2.3. Složení slibů a návrat sester do Čech.....	19
2.4. Pokusy o získání vhodného místa a zřízení mateřince.....	22
2.5. Sirotčinec sv. Notburgy, státní a církevní potvrzení kongregace.....	23
2.6. První obláčka.....	26
2.7. Třeboň.....	26
2.8. Podolí u Mělníka.....	28
2.9. Papežské schválení pražské kongregace.....	29
2.9.1. První Svatý profes roku 1843.....	30
3. Rozšíření působnosti	31
3.1. Významový a přelomový rok 1855.....	31
4. Sestry Svaté rodiny, atributy a patroni kongregace	33
4.1. Výrazné osobnosti spolupracující s kongregací, dobrotinci a první dvě generální představené v Čechách.....	34
4.1.1. Heřman Dichtl.....	34
4.1.2. František Jiří Lobkowitz.....	35
4.1.3. Princezna Helena Lobkowitz.....	35
4.1.4. První představená Therezie Helvigová	36
4.1.5. Druhá představená Eufemie Niemetzová.....	36

5. Historie objektu kláštera v Praze – Řepích	38
5.1. Převzetí trestnice v Hradčanech, letohrádek Buštěhrad, statek Řepy.....	38
5.2. Nalezinec „Nazaret“.....	39
5.3. Přeložení ženské věznice do Řep.....	46
5.4. Matky představené trestnice.....	48
6. Závěr – zhodnocení sociální úlohy a poslání boromejek	50
Seznam použité literatury	52
Summary	54

Úvod

Celé dějiny církve prostupuje mnohotvárná služba člověku. Od nepaměti se někteří lidé cítili přímo povoláni ke službě druhým, a proto se vytvářela společenství, která měla jako své poslání nemyslet pouze na sebe, ale dát se zcela do služby bližnímu. Tak vznikaly řeholní řády a kongregace věnující se charitativní činnosti.

Tématem mé práce je právě popis a analýza vzniku jedné z této kongregace - Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.¹ Tomuto společenství již v začátku vzniku byl jasně vytyčen cíl: „*Sestry se budou zaměstnávat navštěvováním chudých, nemocných a jiných opuštěných a potřebných pomoci, kteří nemohli být přijaty v nemocnici sv. Juliana, budou o ně pečovat, utěšovat je a pečlivě se starat, aby jim byly poskytnuty svátosti církve, budou jim dávat almužnu a poskytnou jim vše, co bude pro ně nezbytné*“.² Základ řehole této kongregace tvoří řehole sv. Augustina a sv. Františka Saleského.³

A pro celou úplnost bych chtěla dodat, že jsem zaměstnankyní vazební věznice Ruzyně, pod kterou přímo spadá oddělení výkonu trestu Řepy v Domově sv. Karla Boromejského. Pro zajímavost uvádím, že vznikem tohoto oddělení došlo k realizaci zcela ojedinělého projektu, který spojuje velmi rozdílné světy: svět nemocných, řádových sester, civilního personálu a odsouzených žen. Na základě mého pracovního zařazení v tomto objektu jsem měla možnost blíže se seznámit s historií této kongregace.

Pramennou základnu této práce tvoří soukromé archivní materiály SCB, kongregační kroniky, archivní dokumenty Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (SCB). Osobně jsme také měla možnost navštívit generální asistentku S.M. Fidelis Sedlákovou v domě sv. Notburgy,⁴ kde se nachází velmi rozsáhlý archiv této kongregace a konzultovat s ní postupy při psaní této práce. Chci na tomto místě podotknout, že s ohledem na velký rozsah archivu SCB nebylo samozřejmě možné se v této práci zabývat celou historií kongregace; svou práci ukončuji líčením událostí spojených s koncem devatenáctého století.

¹ V textu práce a obsahu bude užívat podstatného jména kongregace bez dalšího s malým *k*.

² Boromejky ve světě: <http://www.boromejky.cz/12.htm> [cit. 20.6.2012].

³ Sv. František Saleský (1567- 1622). Světec kontemplativně činný, který si vzal za úkol svěřit péči o chudé a nemocné řeholnicím, Srovnej Archivní dokument SCB, článek Dějiny spirituality, str. 5. Dále: SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997.

⁴ Boromejky - Dům sv. Notburgy. Sv. Notburga – patronka všech, kdo hledají práci a také patronkou včasného ukončení práce, tedy správného životního rytmu. Narodila se kolem roku 1265 v Ebeu v chudé rodině, celý život prožila jako služka. Přes velké množství práce a starostí o dům a chudé, nacházela čas ke krátkým pohledům lásky na Boha. Patronkou včasného ukončení práce byla nazvána, protože jakmile uslyšela zvon, který zval k večerní modlitbě do kostela, tak ihned svoji práci ukončila. <http://www.boromejky.cz/21.htm> [cit. 3.7.2012].

Strukturu práce jsem podřídila vytyčenému cíli, v první kapitole se zabývám vznikem řádu a počátkem dané kongregace ve Francii. Jádro celé práce tvoří popis založení kongregace v Čechách, vlastní příchod sester do Čech a rozšíření působnosti kongregace v Čechách a ve světě. Další významnou kapitolou mé práce tvoří historie Domova sv. Karla Boromejského. Závěrečná kapitola se zabývá sociální úlohou kongregace. Při řešení práce jsem postupovala metodou deskriptivní a kontextuální analýzou pramenného materiálu. Na tomto místě bych ráda poukázala na skutečnost, že ne vždy se mi podařilo dohledat všechny údaje vztahující se k délce funkční doby dané generální představené na našem území. Tento fakt dávám do souvislosti se stavem kongregace ve složitém pounorovém období druhé poloviny dvacátého století.⁵

⁵ Srovnej VAŠKO, V. *Dům na skále. Církev bojující*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 145-152.

1. Dějiny Kongregace

1.1. Vznik řádu a počátky kongregace

V první polovině 17. století ve francouzském městě Nancy advokát a člen parlamentu Emanuel Chouvenel, pán z Hodoilles započal ve své hluboké víře a lásce k bližnímu, historii Kongregace sester sv. Karla Boromejského. Ve svém otcovském domě založil lékárnu, ve službě bližním. Byl dokonce pověstný tím, že sám navštěvoval příbytky chudých a nemocných a poskytoval jim péči, jídlo a léky. Když roku 1651 vypukl v Toulou mor a zpráva o něm se dostala do Nancy Emanuel Chouvenel nešetřil peněžními prostředky ani vlastní fyzickou silou a ošetřoval nakažené. Sám však morové nákaze podlehl. Jako svou poslední vůli zanechal svému otci žádost o založení Domu Milosrdenství pod ochranou Ježíše, Marie a Josefa v St. Julien.

Jeho otec prostřednictvím generálního notáře v Lotrinsku dne 8. června 1652 přání svého syna vyhověl. Podle zadání měl být dům obydlen pěti vdovami, nazývajíc se „Milosrdnými sestrami“, z nichž jedna má být jejich představenou a jejich úkolem je ošetřování chudých nemocných, jejich příprava ke svátostem a starost o jejich veškeré potřeby. Ostatní body smlouvy se vztahují na nemovité statky a jejich správu.⁶

První představenou se stala Anna Royer, jako přirozená vedoucí síla na hnutí křesťanské charity, vdova po státním radovi a generálním místodržiteli z Vandemont, která se později stala představenou nově jmenované společnosti. Emanuel Chouvenel požádal v roce 1662 o zrušení daní pro jejich Dům, kníže Karel IV. z Lotrinska dne 6. 5. 1663 vydal výsadní list, v němž potvrdil „Ústav sv. Rodiny J. M. J.“ a dovolil počet sester dvanáct. Rovněž je zprostil daní. Následně na to dne 21. 5. 1663 požádala vedoucí sestra Anna Royer za přímluvy biskupa z Toul Andreu Sausy o církevní stvrzení, jímž tento ústav nabyl význam církevní postavení v toulské diecézi.

1.2. Formule slibů – proměna společenství v kongregaci

Druhou představenou od roku 1679 se stala sestra Barbe Godefroy, která skládala do rukou premonstrátského opata z Estivalu Epiphania Louis⁷ písemný slib a zároveň byla jmenována za představenou domu. Současně jí opat věnoval knihu stanov, dle které měla svůj úřad spravovat.

⁶ Kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského (později bude užíváno zkratky SCB), díl I., (1837-1844), český přepis, str. 2 – řepská komunita.

⁷ Epiphanius Louis – narozen 1614, zemřel 1682. Dal mladé duchovní společnosti právní normu. Zpracováno dle archivního dokumentu, který je vystaven v prostorách sv. Notburgy (bez další specifikace).

Sestře Barbě Godefroy je připisována především snaha o první vnitřní organizaci života společenství sester. Kromě jiného má obrovskou zásluhu na udržení movitých a nemovitých statků, v osm let trvajícím sporu s dědici, kteří se snažili uplatnit nárok na majetek sester.

Za dobu její funkce byl do té doby ústní slib setrvanlivosti upraven do formule: „*Já sestra Barbe Godefroy zasvěcují se společnosti Ježíše, Marie a Josefa zbudované v Nancy pod jménem sester St. Charlese, nemajíce nic jiného na zřeteli než čest a slávu boží, spásu své duše a milosrdnou lásku pro chudé a nemocné. Slibuji Bohu, tuto společnost nikdy neopustit, nýbrž v ní až do konce života žít a sloužit chudým a opuštěným nemocným dle konstitucí aprobovaných nejdůstojnějších biskupů toulských. Tento slib skládám do Vašich rukou, ctihodný otče, zde jako superiorovi přítomnému se zvláštní udělenou mocí pro tento případ biskupem z toul Msgrm de Teux. V Nancy 22. 7. 1679 s. Babe Godefroy*“.⁸

V roce 1704 byl připojen k slibům setrvanlivosti a službě chudých nemocných – slib poslušnosti. Od roku 1708 skládaly novicky slib svaté chudoby a teprve v roce 1711 slib svaté čistoty: „*Já sestra Marie ... slibuji Bohu a nejblahoslavenější Panně Marii a celému nebeskému dvoru, že nikdy nesvolím, aby kongregace svaté Rodiny Ježíše, Marie a Josefa vzdala se ošetřování ubohých a nemocných, k čemuž se nyní zavazují.*“ V roce 1714 byla nakonec přidána slova: „*...nikdy neopustit kongregaci z nechuti, nevole, nebo z obyčejného hnutí. Kdybych přece tak učinila, podrobuji se kanonickým trestům, které by mi uložili ndp. Biskup z Toul nebo jeho zástupce.*“⁹ Tato změněná formule zůstala až do roku 1859 aprobovaná papežem. Piem IX.¹⁰ Svátá řehole byla vytištěna a dána každé profesce.

1.3. Generální představené řádu a jejich osobnostní a historický přínos

Kateřina Plaisant (1684–1708)¹¹ třetí představená založila deset filiálek a převzala nemocnici v St. Julien. Zemřela ve stáří šedesáti pěti let a od této doby začíná pravidelná volba představené na dobu tří let.

Barbe Barthelemy (1725 – 1735) správkyně novicmistrová, asistentka, Kateřiny Plaisant a jako generální představená zvolena po její smrti jednohlasně. Úřad zastávala plných šestnáct let. Změnila Mateřinec tak, že z pobočky pro přivezené nemocné se stala nemocnice, do které sama zakoupila potřebná lůžka. Zasloužila se kromě péče o nemocné též o výchovu sirotků a vyučování na národních školách. Její pozdější nástupkyně sestra Barbora Františka Chrestien

⁸ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 4 – řepská komunita.

⁹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 6.

¹⁰ Papež Pius IX. (pontifikát v letech 1846 – 1878), vlastním jménem Giovanni Maria Mastai-Feretti, narozen 13. května 1792 v Senigallii. Papežem byl zvolen 16. června 1846, zemřel 7. února 1878 a byl pohřben v Římě, v chrámu sv. Vavřince za hradbami. Podle GELMI, Josef. *Papežové*. Praha: Mladá Fronta, 1994, str. 239.

¹¹ Datace uváděná v závorce, se týká pouze doby, kdy byla daná generální představená ve vedení kongregace.

ji ve svých zápiscích charakterizuje jako osobnost v harmonickém souladu vnitřní ušlechtilosti a vnější vznešenosti. Byla obětavá, pracovitá, velmi pokorná, ale zároveň nesmírně pevná ve víře. Charakterizuje ji její zachovaná rada mladším sestřám: „*Raději Vás vidím u lůžka nemocného než klečící před svatostánkem, neboť to znamená opustit Boha pro jeho svatou vůli a získávat dvojí zásluhy*“.¹²

Byla charismatickou duchovní matkou – shovívavou k slabostem ostatních sester, dobrotivou a blahosklonnou. V roce 1741 po opětovné volbě za generální představenou požádala z pokory o možnost odmítnutí funkce a prosila, aby jí byl zbytek života ponechán v klidné přípravě na smrt. Zemřela ve věku 93 let. Ve službě Boží strávila sedmdesát dva a půl roku.

Kongregace se stále více rozrůstala a rozšiřovala svoji činnost. Mateřinec a filiálky byly stále více zřizovány se zřetelem na vytváření kvalitního prostředí pro nemocné, plnění boží vůle, ve světle trpělivého nesení kříže v podobě tělesného utrpení. V letech 1715 – 1742 bylo v osmi městech zřízeno deset ústavů na zmírnění lidské bídy.

Mateřinec v Nancy se stal požehnáním pro okolní města a krajiny. Dobrý příklad sester a obětavá práce byly základním pilířem pro nabídky společnosti pro převzetí ústavů pro nejobožejší členy lidské společnosti.

Seilla a Margaretta Sebastain Bastien (1735 – 1751) za jejich působení bylo založeno více než dvacet filiálek. Obě matky představené se řídily vzorem Matky Barbe Barthelemy a pokračovaly v započatém díle a odkazu své předchůdkyně. Velebná Matka Sebastiena Seilla vyznávala milosrdnou lásku k trpícím. Velebná Matka Margaretta Bastien byla obdařena komplexně všemi vlastnostmi, které ji předurčovaly jako generální představenou. Vynikala především výrazným analytickým myšlením, které ji podle dobových záznamů pomáhalo řešit složité záležitosti organizace práce sester dle kongregačních pravidel a také hlubokou pokorou. Z jejího působení byly ještě povolány do práce pro kongregaci dvě rodné sestry Chrestienové pozdější představené.¹³

Maria Franciska a Barbora Franciska¹⁴ – mladší z nich Barbora vstoupila do kongregace v sedmnácti letech, po složení slibů jí byly už zakrátko svěřovány složité administrativní úkoly, stala se novicmistrovou, asistentkou a ve věku čtyřiceti šesti let byla zvolenou generální představenou.¹⁵

¹² Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 7 – sv. Notburgy. Citovaná slova byla představenou převzata od světce Františka Saleského.

¹³ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 8-9.

¹⁴ Neuvádíme dataci, neboť se nepodařilo dohledat v pramenném materiálu.

¹⁵ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 8 – 9.

Starší sestra řídila střídavě dvacet čtyři let kongregaci a starala se o rozvoj dobrého ducha v kongregaci. Vyznačovala se především vrozenou skromností a přívětivostí.

Obě se zasadily o zavedení přísnějších kongregačních pravidel, aby všude vládla správná disciplína a dokonalý řeholný duch. V letech 1743 – 1765 se jejich přičiněním objevilo na pomyslné mapě kongregace dalších dvanáct měst, ve kterých byly zřízeny nemocnice, nalezince nebo útulky pro staré a nemocné.

Johanna Henry byla další výraznou osobností, zasloužila se o založení nových domů ve Vareně a v Dole.

Anna Jacquemart se stala generální představenou v roce 1770 a stala se především průkopnicí blahodárného vlivu na výchovu svěřených dětí. Za její vlády byla kongregace obohacena o sedm nových domů (1771 – 1786), kde se rozvíjela činnost kongregace.

Po sto čtyřiceti letech po smrti zakladatele počet členů ochotných věnovat svou snahu zmírnění lidské bídy a službě milosrdné lásky zde na zemi stále vzrůstal. Jakoby se kongregace připravovala na těžké historické časy, které ji nastaly příchodem historického přelomu doby francouzské revoluce.

1.4. Heroismus sester v době francouzské revoluce

Do doby francouzské revoluce spadá volba generální představené **Matky Klotyldy Viard** (1776 – 1793) která se těžkým povinností svého řádu věnovala celou duší a snažila se rozsévat lásku a neohroženou sílu v časech těžkých zkoušek kongregace. V revoluční Francii¹⁶ byl založen spolek, který se zabýval strháváním oltářů, bořením a znesvěcováním kostelů. Kněžím a věřícím byla dána pouze volba odklonu od víry nebo smrti. Řeholní sestry byly terčem častých útoků, revoluční masa sestry vyháněla z míst jejich působení, velká část kléru, řeholnic a řeholníků odešla přímo z klášterů a nemocnic rovnou do vězení. Příkladem takové revoluční historie je Remiremont. Když však vypukla epidemie, sestry směly v dole Jura zůstat a ošetřovat nemocné. Sestry dokonce byly schopny schovat kněze, který jim sloužil mše, křtil věřící a uzavíral manželské svazky. Ty, které se shodou okolností dostaly na svobodu, převlékly řeholný šat za civil a ošetřovaly nemocné jako dobrovolnice.

Stejně jak v Remiremontu byly vypuzeny sestry z nemocnice v Mneould, objekt byl proměněn ve strážnici a kaple v taneční sál.

¹⁶ K problematice stavu církve v době francouzské revoluce upozorňujeme na práci francouzského historika François Fureta. Srovnej FURET, François. *Francouzská revoluce*. Díl I. Praha: Argo, 2004.

Z revoluční doby však zůstaly i zprávy o lidském přístupu ze strany revolucionářů. Představená z Plambieres byla držena ve vězení, ale lidským přístupem velitele stráže se stala chráněnkyní domácí kapličky a přečkala dobu vězení bez výrazné újmy.¹⁷

Naopak v několika městech chtěli revolucionáři nechat sestry pod podmínkou, že odloží řeholný šat (např. ve městě Liffol). Nebylo neobvyklé, že řeholnice byly zavírány do školních, nebo jiných hospodářských nebo zemědělských objektů s úmyslem je vyhladovět. Sestry však naopak byly zahrnovány soucitem obyčejných lidí, kteří je měsíc tajně zásobovali potravinami. Ve městě Liffol byla nakonec představená propuštěna, aby mohla vykonávat funkci lékaře, zanedlouho byly uvolněny i sestry, kterým však byla uložena velmi namáhavá fyzická práce.¹⁸

Již zmíněná generální představená **Klotylda Viard** rovněž neunikla pronásledování a strávila ve vězení šestnáct měsíců. Obecně v době francouzské revoluce ve spojení s kongregací se pouze čtyři duchovní z celkového počtu sto třicet šest vzdali víry. Ostatní raději zahynuli ve vězení nebo na popravišti. Všechny sestry přinášely mnoho obětí. Ta, která nechtěla zradit svou víru, trávila dlouhé měsíce ve vězení nebo ve vyhnanství. V Nancy bylo sestrám nařizeno odložení šatu. V této době působila asistentka generální představené Matka Gordier, která velmi statečně čelila odpůrcům katolicizmu a byla rovněž uvězněna v dominikánském klášteře, proměněném na vězení řeholných sester.¹⁹

Matka Gordier byla výraznou oporou mladším sestrám. Lékárnici - sestře M. Marii se jako jediné podařilo prosadit svůj odpor proti nařízení odložit řeholný šat. Změnila pouze čepec. Velmi oblíbenou byla sestra M. Elise, která pracovala v záchranné stanici a potajmu nosila uvězněným zprávy. Byla dokonce schopná získat důvěru vězňů a navštěvovala uvězněné sestry. Ve filiálkách se sestrám nevedlo jinak než v Mateřinci. Byly vystavovány útokům, mnohé našly útočiště v cizině, kde se i nadále věnovaly svému poslání.

1.5. Doba po francouzské revoluci

¹⁷ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 9-17.

¹⁸ V archivu kongregace jsou zachovány příběhy revoluční doby a života sester v St. Dizier, ve městě Vassy, ve Fail-Billotu, ve městě Metty v Lotrinsku, nebo v Brei, Farenně a mnohých dalších.

¹⁹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 15-17.

Rok 1804 znamenal pro komunitu sester znovuzrození kongregace, a to konkrétně na svátek sv. Magdaleny. Obnovení činnosti se nedočkala generální představená Matka Klotylda Viard, která zemřela náhle cestou do Nancy.

Vedení se ujala její asistentka **Matka Gordier** (1815 – 1822), která byla zvolena novou generální představenou. Předtím již po krátkém čtyřletém období po svém profesu byla ustanovena novicmistrovou a pak vykonávala úřad generální představené, do kterého byla zvolena již zmíněného roku 1804. Jejím hlavním úkolem bylo získání nového dorostu pro zdecimovanou řeholní komunitu. Tohoto úkolu se zhostila víc než příkladně. Nasazení vlastní osobnosti, svým celkovým životním a filozofickým založením s využitím dobrého příkladu, neohroženého vystupování a náboženského entuziasmu byla přirozeným lídrem a propagátorem řeholného poslání a skutečně dosáhla výrazného nárůstu počtu mladých v kongregaci. V této situaci mohla alespoň částečně adekvátně odpovídat na žádosti o převzetí nemocných do péče. Kongregace se za vedení této představené rozrostla a výrazně posílila svou pozici na poli charitativní práce.²⁰

V letech 1813 až 1815 byly sestry svědky vlny prudkého vzestupu různých epidemií a zvýšeného nárůstu úmrtnosti jednak ve svých domech, tak i obecně v regionech svého působení. Měly natolik ruce plné ošetrovatelské práce, že byly dokonce i osvobozeny od modlitby denních hodin. V této době zemřelo padesát sester na důsledky nákazy či vyčerpáním. 22. 6. 1815 zemřela na následky nemoci i Matka Gordier. Její nástupkyní byla ustanovena **Matka Augustina Henri**, která se zapsala do análů kongregace především výraznou organizační činností. V srpnu stejného roku byla zvolena za generální představenou.

Z dalších generálních představených je nutno krátce zmínit:

S.M. Celestina Berger založila roku 1818 ústav pro choromyslné v Maraville v blízkosti Nancy. **S.M. Eufemie Marteau** podlehl v období epidemie cholery této zákeřné nemoci.

S.M. Placida Bellangerová²¹ předcházela legenda, která vyprávěla o obětování se sestry Placidy při útoku na Matku představenou v nemocnici v St. Die. V době morové epidemie v letech 1812-13 byla společně s jinou řeholnicí jedinou přeživší epidemie z celkového počtu čtyři sta řeholných sester. V roce 1818 byla povolána do Mateřince a v roce 1828 zvolena za generální představenou kongregace.

S.M. Hyacinta Merdier už jako novicka dostala na starost výchovu dětí, které byly společensky opomíjené a nábožensky i lidsky zanedbávané, následkem předchozího

²⁰ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 18-26.

²¹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 19-25.

pronásledování. Přesto, že její žákyně byly jen o málo mladší, byla schopná je zaujmout svým přístupem a získat si je přirozenou autoritou. Kromě své pedagogické činnosti, věnovala se i ošetrovatelské práci. Po morové epidemii v letech 1812-13 se stala novicmistrovou a zastávala tento úřad téměř dvaceti dalších let. Po další vlně morové nákazy, kdy se stala v roce 1832 obětí epidemie Matka Eufémie, byla zvolena v roce 1834 za generální představenou, po druhé roku 1841 a naposled 1844. Je sice úžasné, jak z nepatrných začátků rostl se strom kongregace zavlažován Božím požehnáním, ale při sledování jednotlivých duší těch, které přispěly k jeho rozkvětu, ani nás tento velkolepý rozkvět nepřekvapuje. Vždyť ani není možné, aby Bůh neodměnil střídavou snahu např. Matka Placidy a Matka Hyacinty v řízení kongregace. Zaslouhou této představené byl řád zaveden do Čech a zemí Alpských a Belgie a rozšířil se o další čtyři filiálky. S. M. Hyacinta Merdier zemřela ve stáří nedožitých šedesát tři let roku 1845.²²

S. M. Ludivine Barr²³ byla představenou od roku 1845 do roku 1851. Roku 1846 uvedla tři řeholné sestry s představenou Xaverií Rüdlerovou do nemocnice sv. Hedviky v Berlíně a má zásluhy o vystavení provinciálního domu v Trieru. Kromě jiného byla obdařena neobyčejnou vnímavostí a bystrostí a svůj talent pro vedení a správu domu uplatňovala v plný prospěch kongregace.²⁴

²² Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 18-26.

²³ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 19-25.

²⁴ Další matky představené od roku 1851 v chronologickém pořadí: S.M. Mechtilde Rozieres, S.M. Eufémie Fervel, S.M. Alexandrie Pierre, S.M. Adnese, S.M. Augustine Taverton, S.M. Alexandrie Peirard, S.M. Augustine Quilauma. Srovnej: Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé, str. 25-26.

2. Založení Kongregace v Čechách

2.1. Příchod sester do Čech

Pokusy o získání milosrdných sester sv. Karla Boromejského do Čech²⁵ započaly návštěvou císaře Josefa II., hraběte z Falkesteinu dne 12. dubna 1777 v Nancy. Původně císař navštívil svou sestru Antoinettu a prohlížel si také ústavní zařízení řízené sestrami sv. Karla Boromejského. Už tenkrát se zaobíral myšlenkou přivést sestry do Rakouska. Tehdejší nábožensky lhostejná doba však nebyla příznivá pro realizaci tohoto záměru. V Německu byly toho času tři ústavy pro chudé a nemocné, jejichž vedením byly pověřeny boromejky. Hlavní zásluhou o povolání sester v tato místa měli Hermann Josef Dietz a spisovatel Clemens Brentano.²⁶ Tento později napsal dílo pojednávající o působení milosrdných sester.²⁷ Objevilo se v něm i jméno jednoho z hlavních propagátorů sociální činnosti sester – universitního profesora **Aloise Petra Klára**.¹⁹ Ten se soustředil na myšlenku založení ústavu pro slepé a přál si, aby toto své životní dílo mohl předat do rukou boromejek. Avšak v roce 1833, než mohl svou myšlenku uskutečnit, zemřel.

Na sklonku svého života založil v Praze dva ústavy pro slepce. Jedním z nich byl ústav pro dospělé slepce. V Praze byla již vychovatelná pro slepé děti a profesor Klár byl několik let ředitelem tohoto ústavu. Ze své vlastní zkušenosti však věděl, že děti opouštějící tento ústav nečekala žádná budoucnost, protože díky svému handicapu byly vyřazeny mimo normální společnost. Jeho myšlenkou bylo svým chráněncům a odchovancům zajistit co nejlaskavější zacházení a v tom spatřoval budoucí roli milosrdných sester boromejek.²⁸

Tuto podmínku vložil i do stanov ústavu, které byly schváleny císařem Františkem I. Podle dobových záznamů byl mužem, který vnukl profesorovi Klárovi myšlenku, aby volil kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, hrabě Montalemberti, který v tu dobu studoval v Praze. Profesor Klár se sice těšil ze založení ústavu, ale nedožil se správy ústavu milosrdnými sestrami.

Jeho syn **Pavel Alois Klár**, který pracoval v kanceláři hraběte Chotka, pochopil obrovské úsilí svého otce a v jeho duchu pokračoval v započaté práci. Partnera ve své snaze našel právě v hraběti Montalembertovi.

²⁵ Stručné vyličení podává WINTER, Eduard. Tisíc let duchovního zápasu. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940, str. 236 a následující.

²⁶ Clemens Wenselaus Brentano de La Roche (1778-1842) – německý romantický básník a prozaik.

²⁷ BRENTANO, C. *Die Barmherzigen Schwestern in Bezug auf Armen – und Krankenpflege*. Mainz: Verlag von Kirchheim und Schott. Spis Brentano věnoval v textu zmíněnému Dietzovi, členu a pokladníkovi ženského spolku v Koblenzi. Srovnej: *Tamtéž*, str. 2.

²⁸ Alois Petr Klár (1763-1833) – profesor pražské univerzity, pedagog, německý filolog, děkan filozofické fakulty, zakladatel a první ředitel Klárova ústavu pro slepce. Srovnej Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, sv. 14, str. 306.

První pokus získat sestry z Mateřince v Nancy byl neúspěšný. Když již zmíněný císař Josef II. navštívil Nancy a seznámil se s prací sester, snažil se o příchod sester do Vídně. Po dlouhých jednáních nakonec dosáhl příjezdu několika sester do Vídně, ale kvůli jazykové bariéře a nevlídnosti sociálního prostředí se brzy vrátily do mateřince v Nancy.

I samotný profesor Klár dostal na svoji prosbu o příchod sester do Prahy zamítavou odpověď. Až na přímluvu hraběte Montalemberta, který se vracel do Paříže, jako člen šlechtické sněmovny se podařilo dosáhnout příslibu, že mateřský dům nepřevzme žádnou filiálku v tak odlehle části kontinentu, ale že kongregace v Nancy je ochotna a pomůže v Nancy založit samostatný mateřský dům s tou podmínkou, že se v Čechách najdou dívky ochotné vstoupit do noviciátu v Nancy.²⁹

Rodina Klárova měla v Čechách Budějovicích známého velmi zbožného kněze důstojného pána Heřmana Dichtla,³⁰ jeho sestra byla právě přijata do kláštera karmelitek v Praze na Hradčanech. Ujal se role prostředníka a vyhledavače dívek nadšených pro řeholný život. V červnu roku 1834 (9. 6.) nastoupily na cestu do Nancy dvě první čekatelky **Terezie Waltherová a Františka Fickerová**. Dne 9. června přestoupily francouzské hranice a tři dny nato na svátek svatého Aloise dojele šťastně do Nancy. Cesta vedla dle zápisků samotného otce Dichtla přes Amberk, Norimberk, Ansbach, Stuttgart, Esslingen a Strassburk. Svou cestu líčí velmi prostě, jednoduše, přesto, že cesta ale především čas před rozhodnutím obou děvčat byl plný strastiplných zážitků, obtíží a vypětí duševních sil. Sotva se totiž v Českých Budějovicích rozneslo, že kanovník (dp. Dichtl) hledá zájemkyně o noviciát ve Francii a místní obyvatelstvo se přesvědčilo, že u dvou výše jmenovaných dívek už započaly přípravy na cestu, rodiče i dívky samotné čelily poměrně velké obecné nevoli, pomluvám a dokonce i výhrůžkám vůči rodičům a jejich dětem. Obecně se totiž mělo za to, že je především ze strany rodičů obrovský risk a nezodpovědnost, vyslat do tak dalekého světa své dcery, že dívky budou prodány ve Francii a pak v Africe do otroctví nebo do Turecka. Ačkoli bylo původně přihlášeno více dívek, jenom tyto dvě vytrvaly ve svém záměru a rozhodly se svoje rozhodnutí uskutečnit. Dokonce i strýc Terezie Waltherové, který byl knězem, žádal její sourozence, aby matce nedovolili Terezii poslat do světa. Kronika detailně a dojemně popisuje rozloučení dívek s rodinami, odjezd z Českých Budějovic i celou cestu do Nancy.³¹

2.2. Mateřinec st. Charles v Nancy

²⁹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 26-27.

³⁰ V souladu s kronikami budeme u jeho jména používat také i titul důstojný pán. Podle vhodnosti také ve zkratce.

³¹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 27-28.

Ve starobylém Mateřinci kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského generální matka představená Hyacinta nazývána „chère mère – drahá Matka“, přivítala cestující tak, že cesta plná útrap byla hned zapomenuta. Čekatelky se staly součástí přísného řádu hned od prvních chvil pobytu v klášteře.

Terezie byla přidělena sestře v refektáři, Františka, která byla velice bázlivá, byla přidělena sestře, která se starala o očistu nejchudších, žebráků a bezdomovců. Obě dvě však prošly nemalou zkouškou odvahy, sebezapření a přemáhání. Páter Cuchto, opouštěl Nancy 1. července s přesvědčením, že dívky vytrvají ve svém záměru a skutečně, protože čekatelky vyhověly všem přísným požadavkům kongregace, dne 12. září obdržely řeholní šat a svá jména **sestra Adalberta Waltherová** a **sestra Luise Fickerová**.³²

Mezitím další dvě dívky z původní skupiny otce Dichtla dorazily na svátek sv. Ludmily do Mateřince v Nancy a byly to: Terezie Preinfalková z Leopoldova v Čechách a Jana Němcová z Libniče u Českých Budějovic. Druhá z nich již byla přihlášena ke vstupu do řádu karmelitek v Gmundenu, ale její rozhodnutí nakonec padlo na společenství Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.

2.3. Složení slibů a návrat sester do Čech

Když v roce 1837 sestra Adalberta a Luise dokončily noviciát a byly připraveny pro složení svatých slibů, rozhodli se představení po zralé úvaze s církevním svolením (dispenzem) připustit ke slibům i další dvě dívky. Přijaly jména Hypolita Preinfalková a Eufémie Neimetzová (Němcová). Přesto, že jejich noviciát nebyl ještě formálně ukončen, dne 8. září 1837 složily svaté sliby a *veřejně dokázaly svátostnému Spasiteli svoji lásku, která se neleká obtíží, jež na ní čekají a která neustupuje do pozadí, ukazuje-li jí Spasitel kříž, na němž se má dobrovolně sama ukřižovati*.³³ Přání pana Klára, aby se prvních profesních slibů mohl zúčastnit, bylo vyhověno, po skončení slavnostních obřadů doporučila Velebná Matka mladičké sestry do jeho ochrany a on slíbil, že se o ně co nejlépe postará.

Traduje se, že před cestou druhých dvou dívek do Nancy jedna z nich, Jana Němcová, vážně onemocněla a druhá dívka, Terezie Preinfalková, se o ni v českobudějovické nemocnici příkladně starala, čímž vlastně dopředu složila „zkoušku sestry milosrdné“.

Po absolvování profesních slibů vyvstala otázka, zda-li se má nechat „český dorost“ ještě nějaký čas v Nancy a dále jej vzdělávat, nebo tuto práci přenechat nové větvi kongregace již v Čechách. Představené ve Francii rozhodly, že přes všechnu nezkušenost nových sester, bude

³² Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 29.

³³ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 26 – řepská komunita.

lepší, když se mladé budoucí společenství co nejdříve postaví na vlastní nohy. Jako průvodkyně byly mladým profeskám vybrány dvě zkušené sestry: **Ursula Boirson** a **dosavadní představená nemocnice v Trevíru Marie Terezie Helvigová**. Tato vedla v Trevíru nemocnici patnáct let a její zkušenost měl být zárukou dobrého startu v nové zemi.³⁴ Podle Aloise Klára se očekávalo, že sestrám po jejich příjezdu bude odevzdán ústav slepců. Novostavba budovy již byla téměř dokončena, kaple sv. Rafaela vysvěcena a příjezdu nových správkyně nic nebránilo.

Přípravy na cestu domů byly dokončeny a sestry se vydaly vstříc nejen novému životu ale i historickému období Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Čechách.

V Mnichově se s nimi setkal spisovatel Clemens Bretano, který později o nich prohlásil: *„Mluvil jsem se šesti sestřičkami jedoucími do Čech. Byly plny touhy a nadšení, že konečně mohou vstoupiti na rodnou půdu a položit první základy k založení milé jim kongregace ve své vlasti. Nikdy jsem ještě neviděl tak odvážné pracovnice, které by s takovým nadšením spěchaly na vinici Páně, jako tyto Boromejky!“*³⁵

Sestry se vracely přes Klatovy a rodné České Budějovice. O dramatický zvrat hned v úvodu se postaralo jejich třídenní zpoždění, protože sestry byly očekávané v rodném městě dne 21. září. Nicméně jejich návrat byl skutečně triumfem, protože biskup sám osobně zapůjčil kočár, ve kterém sestry absolvovaly slavnostní průvod městem. Dne 26. září v doprovodu dp. Dichtla opustily České Budějovice a daly se na cestu do Prahy. Velebná Matka Terezie začala být připravována na novou situaci, kdy ústav, který měl převzít, byl podřízen světské představené, což nebylo v souladu se svatou řeholí kongregace.³⁶

Působení sester v Praze započalo ve Vršovicích v kostele sv. Mikuláše a poté na Klárově, kde byly sestry slavnostně přijaty. Jakoby řízení Boží prozřetelnosti nebo čirou náhodou pouť sester v Praze začala v místech a ve farnosti, která se později stala lokací Mateřince kongregace. Prvním úkolem, vskutku téměř biblickým byla příprava večere sestrou Eufemií, která však nenašla v kuchyni žádné suroviny. Traduje se, že za tři zlaté, které obdržela jako dar od Clemense Bretana v Mnichově nakoupila chleba a máslo a později doznamenala, že tyto peníze byly největším dobrodiním, které přijala.³⁷

Pro nově vznikající společenství nastaly složité časy těžkých zkoušek, nesplněných nadějí a enormního vypětí všech sil.

³⁴ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 27 – řepská komunita.

³⁵ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 27 – řepská komunita.

³⁶ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 31-32.

³⁷ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 32-33.

Prvotní nesnáze snášely sestry společně s dp. Dichtlem, ten se po dlouhou dobu stal jedním z mála mecenášů a společníků sester, který nikdy neváhal přispěchat na pomoc v jejich vlastní finanční nouzi, obstarával jejich osobní potřeby a platil jejich výdaje. Kromě toho byl ustanoven jejich zpovědníkem.

Mladá společnost ale našla také přítele vlivné a upřímné, ale až po delší době. Tehdejší pražský arcibiskup Ondřej Alois Ankvič²⁹ přislíbil svou podporu a přízeň a potvrdil dp. Dichtal jako jejich zpovědníka. Dalším pomocníkem byl biskup František Tippmann, který se stal skutečným otcovským přítelem kongregace.

Na svátek sv. Karla Boromejského dne 4. listopadu byla dokončena provizorní kaple, kde byl umístěn obraz bolestné Panny Marie se Spasitelem na klíně. Pro sestry se symbolicky stal ponořením se do utrpení a následování v těžkých životních okolnostech. Kronika uvádí, že od té doby se sestrám „kříže“ zdály lehčími.

Sestry překonávaly poměrně složité období dle svého přesvědčení řeholných sester. Jejich prvořadým cílem bylo věnovat se ošetrovatelské práci, ve které byly školené a měly dlouhou tradici. V době prvních vánočních svátků v Praze sestry dostaly nabídku od místodržitelství a dvorního lékaře doktora Nádherného k převzetí chorobince na Karlově. Doporučujícím dopisem pro jednání s doktorem Molitorem, dle kroniky vedoucím ústavu je vybavil sám nejvyšší purkrabí Chotek. Sestry si objekt prohlédly a v očekávání rychlého ujednání dokonce zvážily možnost přijetí první novicky – dcery prachatického misionáře Johanny (Jana) Neumannové, která se k nim s nepočetnou skupinou jiných žadatelek chtěla připojit už v Českých Budějovicích. Vycházely pravděpodobně z předpokladu, že získáním chorobince na Karlově se jim otevře možnost získání prostor pro vlastní mateřinec a prostory pro noviciát.

Dne 16. ledna 1838 se ke kongregaci připojila jako čekatelka Johanna Neumannová a 2. února 1838 se setra Eufémie stala první českou novicmistrovou kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Čechách. Její osobnost byla charakterizována obrovskou duševní silou a disciplínou, vytrvalostí, odvahou a bezmeznou vírou. V březnu zemřel biskup Ondřej Alois Ankvič,³⁸ jeden z nemnoha podporovatelů sester. Protože záležitost s převzetím, Karlova se stala během na velmi dlouhou trať, odjel nejvyšší purkrabí do Vídně apelovat na urychlení řešení celé záležitosti.

³⁸ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 38-39. Kníže arcibiskup Alois Ankvič. Narodil se roku 1777 v Krakově, studoval práva ve Vídni, ale později začal studovat teologii a byl vysvěcen na kněze. V době kdy sestry přišly do Čech, byl pražským arcibiskupem. Přijal je velice vlídně, ovšem byl příliš nemocný a nemohl se jim proto věnovat. Zemřel roku 1838. Ke studiu duchovnímu pozadí této doby je vhodná práce historika Wintra a Medka. Srovnej: WINTER, Ed. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Nakladatelství Jelínek, 1945; MEDEK, V. *Cesta české a moravské církve staletími*. Praha: Česká katolická charita. 1982.

Sestry se obrátily na císařovnu Mariannu, která je na oplátku ujistila o přízni, které se sestra v této záležitosti u císařského dvora těší a věnovala jim peněžní dar šest set zlatých. Mimo to, se biskup Tippmann obrátil na nejvyššího purkrabího se žádostí o státní schválení kongregace. Přesto veškerá snaha nebyla korunována úspěchem. Při osobním setkání dokonce pohrozila návratem do francouzského mateřince.

Po tomto jednání proběhla schůzka nejvyššího purkrabího s Aloisem Klárem na téma předání ústavu slepců do správy boromejek dříve, než před vymřením rodiny Klárů, což před příchodem mladých sester do Čech nebylo předmětem dohod. Do jednání se vložila Helena Lobkovicová a její přítelkyně baronesa Gabriela Thysaebertová, která se snažila ve vídeňských kruzích vzbudit zájem o práci sester v Praze. Sestry dokonce zvažovaly přímou žádost k císaři o schválení kongregace. Nicméně výsledkem této snahy byl alespoň příslib císařovny Marianny o hmotném zajištění sester v době, než se rozhodne o jejich osudu.³⁹

2.4. Pokusy o získání vhodného místa a zřízení mateřince

Po zdoluhavých a složitých rozhovorech s arcibiskupem o poměrech v ústavech slepců se sestry rozhodly v souladu s radou arcibiskupa osamostatnit se a Matka Terezie vypověděla spolupráci s Aloisem Klárem.

Bylo ale nabíledni, že tento projekt je finančně nad síly mladičké kongregace. Ke koupi se nabízel bývalý klášter sv. Kajetána, patřící redemptoristům. Baron Thysebaert se nabídl jako zprostředkovatel koupi. Objekt, přes svou zchátralost byl oceněn na třicet tisíc zlatých. Při jednáních a osobní účasti barona se však cena ze strany prodávajících vyšplhala až na dva a půl násobek původní ceny (osmdesát tisíc zlatých) a jednání ustala na mrtvém bodu. Mateřinec v Nancy a dům v Trevíru vyslovil obavy nad osudem sester v Čechách a nechal na zvážení Matky Terezie návrat do Nancy až do doby, než se podaří finančně zajistit možnost pořízení mateřince pro českou komunitu.

Přesto však sestry v Praze využívaly podporu a uznání šlechty, různých mecenášů a podporovatelů. Sestrám byla nabídnuta stará budova gymnázia na Újezdě, dva domy na Pohořelci, ale ani jeden z objektů se nejevil jako vhodný pro budoucí mateřinec.⁴⁰

³⁹ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 28-31 – komunita sv. Notburgy.

⁴⁰ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 38-39.

Na pražský arcibiskupský stolec byl jmenován mladý dosavadní světitel biskup olomoucký Alois Schrenk,⁴¹ který na svátek sv. Karla Boromejského dne 4. listopadu 1838 slavil svou intronizaci. On se stal skutečným duchovním vůdcem mladé komunity.

Nekonečné vyjednávání umožnilo ale sestrám kontakt s Dámským klubem šlechticů, který byl založen i v Praze po vzoru jiných evropských měst. Takto se připravila půda pro počátek finanční sbírky, která se stala základem pro stavbu nového mateřince. Jedním z prvních dárců byla kněžna Löwensteinová a to ve výši 5 000 florenů, sama císařovna věnovala 1 000 florenů.

Ke zlomu přispěla i inspekční návštěva rakouského lékaře vyslaného vládou, aby zjistil stav různých objektů a dobročinných ústavů v zemi. Při rozhovoru s nejvyšším purkrabím v Praze doporučil přenechat boromejkám na základě francouzských zkušeností vedení ústavu pro choromyslné.

Dalším podnětem byl příjezd nového arcibiskupa do Prahy a jeho návštěva baronky Antonie z Liběšic, která pobídla asistentku v ústavu šlechticů Vilému Auerspergovou, aby arcibiskupovi vylíčila nezměrné obtíže mladé komunity boromejek. Arcibiskup se osobně zasadil o podání žádosti přímo k císaři. V době očekávání výsledku tohoto zásadního kroku těžce onemocněla Matka Eufémie (jednalo se o zánět míchy komplikovaný zánětem pohrudnice a osrdečníku).

Dne 5. dubna 1839 si napsala Matka Terezie: *„Dnes byla naše žádost o schválení a potvrzení kongregace odeslána do Vídně, ač pražský zemský sněm tomu dosti odporoval.“*⁴²

2.5. Sirotčinec sv. Notburgy, státní a církevní potvrzení kongregace

Dámský spolek šlechticů založil výchovavací ústav, který byl původně určen pro osiřelé dívky manželského původu, nejdříve se sídlem na Hradčanech, později byl k tomuto účelu koupen dům Bredfeldův vedle tehdejší „Vlašské nemocnice“. Budova měla dvě poschodí, v druhém byl sirotčinec, v prvním bydlel hrabě katanský. Ústav vedla vdova, která se snažila vzhledem ke svému zdravotnímu stavu vyvázat ze služby.

Kněžna Isabela Thun-Taxisová uvažovala o svěření vedení ústavu sestrám, přestože před tím mezi oběma neproběhl žádný kontakt. Prostředníkem se stala baronka Thysenbaertová. Hlavní nesnáz v započatých jednáních však spočívala ve ztrátě nájemného, které plynulo spolku šlechticů z prostor, které by potencionálně užívali řeholné sestry. Nakonec byl 2.

⁴¹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 39. Kníže arcibiskup Alois Schrenk byl roku 1838 zvolen na stolec sv. Vojtěcha. V rámci svého úřadu se staral o církevní potvrzení kongregace, což se mu podařilo.

⁴² Kronika SCB, díl I. – (1837-1844), str. 52 – řepská komunita.

listopadu 1839 sirotčinec předán milosrdným sestřím sv. Karla Boromejského. Nájem byl stanoven na tři sta zlatých ročně.⁴³

První nájem zaplatily sestry z darů a přebytky ukládaly pro budoucnost. Dále sestry čelily „rozdělení“ svého teritoria, protože Matka Terezie musela vyřešit požadavek šlechtičen, aby přesídlila do pronajatého objektu. To se nesnoubilo s umístěním kandidatury v ústavu slepců. Přesto však zvítězila řehole kongregace a Matka Terezy se rozhodla zůstat na Klárově. Sestry Ursula a Adalberta působily v sirotčinci, kam se měly po čase usídlit všechny sestry.

Císař podepsal státní stvrzení kongregace téhož dne, jako bylo datováno převzetí sirotčince sv. Hofburgy a v sousední vlašské nemocnici byla vysvěcena kaple sv. Karla Boromejského.

Schvalovací výnos zní:

„Jeho c.k. Veličenství dovolilo milostivě nejvyšším rozhodnutím z dne 2.t.m., že smí býti založen „ústav Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Čechách“ s tou podmínkou, že ústav nebude činit nároky ani nyní ani v budoucnosti na podporu státní nebo z některého veřejného fondu, a že ve všem, co se týká jeho podstaty a působení, bude se řídit všude přesně platným zemským nařízením.

Výše jmenovaným nejvyšším rozhodnutím udělilo Jeho c.k. Veličenstvo nejmilostivěji ústavu touž dispens stran amortizačního zákona, která byla poskytnuta Alžbětinkám. Kdykoliv a kdekoliv bude kongregace zřizovati nový dům, musí vždy nejprve žádati, aby Jeho c.k. Veličenstvo dalo k tomu nejmilostivější povolení. C.k. Místodržitelství jest podle tohoto nejvyššího rozhodnutí povinno, prozkoumati přesně, zda se nepříhodily nějaké nesprávnosti a nespravedlnosti, když bylo povoláno šest sester tohoto ústavu do Prahy, a vyskytly-li se, budiž udáno které a sem s dobrozdáním oznámeno do 20. prosince t.r. “

Přílohy k žádosti ze dne 22. března t.r., tímto vyřízené vracíme.

Ve Vídni, dne 6. listopadu 1839.⁴⁴

Stezky vytyčené k cíli, po kterých nyní kráčela mladá kongregace, se pomalu urovnávaly se stanoviska občanského, ale i materiálního udělením výjimky z amortizačního zákona.

Církevní stvrzení kongregace započalo překladem textu stanov do latiny, který pořídil ceremoniář dr. Plauzar a rovněž koncipoval žádost ze dne 31. prosince 1839 pro Řím prostřednictvím vídeňské nunciatury. Přesto i na půdě církve došlo k průtahům. Sestry ztrácely naději v brzké založení noviciátu.

⁴³ Kronika SCB, díl I. – (1837-1844), str. 62-64 – řepská komunita.

⁴⁴ Kronika SCB, díl I. (1837-1844), str. 64 – řepská komunita.

V době čekání na církevní stvrzení byl sestrám předán dar ostatků sv. Karla Boromejského ve stříbrné schránce, který jim věnoval milánský kardinál.

Rovněž se v tom čase započalo s myšlenkou společného ústavu pro děti, který by mohl být spojen s mateřincem. Plán Aloise Klára, který byl v tichosti předložen císaři arcivévodě Karlovi¹⁹ byl podpořen i proto, že z jeho přijetí stavěli i někteří pražští lékaři ve snaze o uvědomění si role řeholných sester v ošetrovatelské a sociální práci. Nejmladší členky kongregace zároveň měly nejvhodnější školu.

Přestože v květnu byly zveřejněny podmínky, pro sestry byly nepřijatelné. Navíc se tím rozplývala vyhlídka založení vlastního mateřince. Vážně onemocněla zápalom mozkových blan sestra Ursula a nemoc vyřadila z práce i sestru Adalbertu, obě dvě vůdčí sestry v sirotčinci sv. Notburgy. Novicmistrová sestra Eufemie čelila nepřímým výtkám mladých adeptek, zda-li budou vůbec obdařeny, vlastním řeholným rouchem v důstojném prostředí mateřince, mladé komunity o to urputněji. Přesto však nebyla první obláčka arcibiskupem prozatím povolena.⁴⁵

Kromě těchto těžkostí přidaly se administrativní nedorozumění s Římem, který pro konečné ustanovení a církevní stvrzení vyžadoval stvrzení kongregace v Nancy, na které se česká větev odvolávala, protože ve vatikánském archivu nebylo možno nalézt příslušné listiny.

Sestrám však svítla naděje, protože jim byla arcibiskupem povolena předběžná obláčka právě v čase, kdy zvažovaly nabídku dalších dvou ústavů.

⁴⁵ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 34-36.

2.6. První obláčka

Přes veškeré počáteční organizační těžkosti se duchovní život v komunitě mladých sester nezastavil. Malá řeholní rodina se pomalu rozrůstala. 16. ledna 1838 byla přijata Johanna (Jana) Neumannová z Prachatic, sestra zesnulého biskupa z Filadelfie a druhá kandidátka Alžběta Priefalková. Přesto, že se počet sester zvyšoval, byla sestra M. Ursula odvolána do Nancy. V této situaci za velmi nepříznivých poměrů ve vztahu stát - kongregace v Čechách hrozilo, že dojde ke zrušení pražské pobočky. Především tato významná přesto však pro mladou komunitu citelná změna, pravděpodobně uspíšila rozhodnutí o první „obláčke“⁴⁶ v Čechách, k níž dal roku 1840 arcibiskup svolení a pro níž byl určen den svátku Matky Terezie. Povolení předběžné obláčky doprovázely nepřehledná jednání papežského nuncia ve Vídni a arcibiskupa pražského.

Zmíněné dvě čekatelky Johanna (Jana) Neumannová a Alžběta Priefalková si zvolily řeholní jména – Karolina a Terezie. První z nich zemřela roku 1887 a Terezie ji následovala v roce 1895.

Do noviciátu vstoupila poté čekatelka – pozdější sestra M. Hermana Vojtěchovská. V roce 1841 pak byly oblékány dvě jiné čekatelky Andresie Niemetzová a sestra M. Stanislava Luckerová.

Kronika⁴⁷ uvádí, že v roce 1840 když byla převzata dům u Mělníka, Matka Terezie se snažila všemožně, aby sestřím nahradila mateřinec, ač tento dům sestřím poskytoval, co potřebovaly, přece zachovávaly slib chudoby, tak jak jej vyslovily u svých svatých slibů. Tento objekt však není možné považovat za jejich skutečný mateřinec dle svaté řehole kongregace.

2.7. Třeboň

Pohnuté období rozhodování o nejisté budoucnosti kongregace v Čechách nebylo naplněno jen starostmi s neexistencí místa vhodného pro zřízení veledůležitého mateřince, ale bylo i obdobím etablování se milosrdných sester boromejek na poli sociální práce v celém českém regionu. Právě před první obláčkou byly sestry prostřednictvím důstojného pána Dichtla vyzvány k působení v Třeboni. Impulzem byl zájem kněžny Eleonory Schwarzenbergové o zřízení nadace, která by finančně podporovala dílo křesťanské lásky. Dopis děkana Jana Sádla z 8. listopadu obsahoval přímou výzvu kongregaci a arcibiskupovi. Nadace měla původně financovat čtyři lůžka pro nemocné. Návštěva proběhla ve dnech 30. ledna až 4. února 1841

⁴⁶ Obřad přijetí kandidátky do řeholního společenství, dostává řeholní oděv a nové jméno.

⁴⁷ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 48 – řepská komunita.

ve velmi formálním duchu. Kněžna se totiž „těšila“ pověsti „marnotratnice“ pro své údajné velké investice na Hluboké, Červeném Dvoře a v Českém Krumlově.

Krátkozrakost tehdejšího „veřejného názoru“, ovlivňujícího i mínění českobudějovického biskupství, přehlížela, že investice kněžny Eleonory ve zmíněném regionu jsou v první řadě zajištěním pracovních míst a pravidelného výdělku místnímu obyvatelstvu, až v druhé řadě zvelebováním šlechtického majetku. Ze stejného hnutí mysli kněžna přemýšlela i o nadaci.

Během návštěvy si sestry prohlédly nemocnici, včetně konzultací stavebního znalce, který vyslovil předběžné propočty přestavby.

V poznámkách Matky Terezie však najdeme nejistotu a váhání:

„Při vstupu do nemocnice, zdálo se nám, že se zalkneme – porazil nás odporný zápach, nezdržela jsem se poznámky: Jakže, do téhle díry nám strčily své milé spolusestry?“⁴⁸ Není divu. Terezie vedla dlouhou dobu před vstupem do Čech nemocnici v Trevíru, která se honosila čistotou a úpravností. První reakcí sester byl nesouhlas, především kvůli obavě o zdraví sester – ošetřovatelek. Po dlouhém jednání a nakonec příslibu převzetí městské nemocnice (patrně v Českých Budějovicích), která je dotačně zajištěna státem, sestra Terezie souhlasila.

Po návratu do Prahy na radu kněžny Heleny Lobkowicové, která smlouvy studovala detailně, sestry požádali ještě o zvýšení deputátu (chlebu a mouky). Přesto, že se obě strany několikrát obracely s různými požadavky vzájemně jedna na druhou, byl až po dlouhých a složitých jednáních dne 31. července 1841 panujícím knížetem Janem Schwarzenbergem podepsán výnos, kterým podpořil sestry, zvýšil podporu na výživu a dal příkaz k započetí stavby ústavu.

Pro tento dům byly určeny čtyři sestry – sestra M. Adalberta jako představená, dále sestra M. Andriusie Němcová, sestra M. Gabriela Köhlerová a sestra M. Helena Tichá. Již 4. června 1842 byly představeny panujícímu knížeti. Z původního záměru manželů se počet lůžek nakonec zvýšil na dvanáct. Tyto byly určené pro chudé děti, kterým se nemocnice měla stát domovem.

Mezitím v Praze 5. června baronesa Thiesenhausenová přivedla svou dceru Virginii jako čekatelku a Matka Žerzej se musela neprodleně vrátit do Prahy. Přátelské styky mezi kongregací a touto šlechtickou rodinou byly tímto jenom umocněny.

Převzetí městské nemocnice v Českých Budějovicích se však přes dlouhé jednání nezdařilo.

V Třeboni sestry započaly práci v novém ústavu, přesto byly brzo patrné, že budou zápasit s nedostatkem prostoru. Sestry se zabývali podnětem tajemníka kněžky Schwarzenbergové, aby se ujali i dětí sezónních dělníků, dojíždějících za prací do Rakouska. Kněžna uvažovala o

⁴⁸ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 68-70 – komunita sv. Notburgy.

přebudování bývalého augustiniánského kláštera, který byl zrušen už v době josefínské. V části kláštera byli ubytováni vysloužilí měšťtí úředníci – patrně senioři, kteří museli po přemístění sester své byty opustit. Nevraživost vůči sestřám nabývala poměrně velkých rozměrů a připravila členkám kongregace nejednu horkou chvíli. Nakonec se houževnatost spojená s řeholným odhodláním a náboženským přesvědčením stala hybnou silou rozkvětu kongregační práce i v tomto regionu. Sestřám byla svěřena obecná dívčí škola, ke které se přidala později i nově založená škola měšťanská a internát.

Kněžna, mecenáška a donátorka práce sester, kněžna Eleonora Schwarzenbergová zemřela v jejich péči v roce 1873. Pro zajímavost je možno uvést, že 12. března 1842, dle dobové kroniky,⁴⁹ založila kněžna Prokovská nadaci dva tisíce zlatých. Z úroků z této nadace měly sestry pečovat o chlapce – sirotka do té doby, dokud nebude sám schopen se uživit nebo vyučit se nějakému řemeslu. Prvního sirotka přivedla kněžna sama a do stanov nadace vložila klauzuli, která zaručovala právo představené přijmout poté jiného chlapce ve věku sedmi až osmi let, aby mu mohla být věnována stejná výsadní péče. Toto pravidlo se stalo jedním ze základních pravidel fungování tehdejších „sirotčinců“ a „nalezinců“ kongregace.⁵⁰

2.8. Podolí u Mělníka

Kněžna Helena Lobkovicová zakoupila v roce 1841 v okolí Mělníka hospodářské stavění od významné měšťanské rodiny z Mělníka. Očekávání místního obyvatelstva, že přestavbou statku vznikne továrna, se nenaplnily, protože kněžna se plně oddala realizaci čistě sociálního záměru. Její snahou bylo věnovat objekt milosrdným sestřám Boromejkám tak, aby sem mohl být přeložen mateřinec. Matka Terezie však velmi složitě řešila vnitřní dilema, jaký dopad na fungování kongregace by mělo případně přesídlení z hlavního města na venkov. Plodem dlouhého uvažování bylo sídlo generální přestavené v Praze – zde se měli přijímat čekatelky, zde měly strávit svou zkušební dobu, ale zácvik v ošetrovatelské péči a službě nemocným měl probíhat v Podolí. Kněžna toto rozhodnutí podpořila a neprodleně zřídila osm nemocničních lůžek v Podolí.

Správu a vedení domu převzaly sestra Adalberta a sestra Eufémie. Na udržování sester a domu byl určen výnos z polí, zahrad a luk a peněžitá renta tisíc dvěstě zlatých. Lékařskou péči zajišťoval lékař knížete Lobkovice. Součástí komunity byli čtyři kněží – kapucíni. Podle všech předpokladů měl tento ústav zůstat soukromým ústavem.

⁴⁹ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 95 – řepská komunita.

⁵⁰ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 68-70 – komunita sv. Notburgy.

Přesto starosta ohlásil příjezd sester okresnímu soudu a vyžádal si další instrukce. Předmětem sporu bylo slavnostní přijetí, které řešil až samotný arcibiskup pražský a biskup litoměřický. Samotné místo nového „kláštera“ bylo ideálním spojením ticha a Boží velebnosti v přírodě se službou nemocným, sociální péčí o slabší členy společnosti a výchovné práce novic mistrové s čekatelkami, zapracovávajícími se v novém prostředí nemocnice a v novém životě řádové sestry. Doslova se uvádí že, „*okolí tohoto hospice poskytovalo v kratičko době rozkošný pohled*“.⁵¹

Novicmistrová Eufémie si přivedla do Podolí jen jednu čekatelku – Annu Vojtěchovskou. Dne 7. září 1840 byla v Podolí první obláčka. Anna Vojtěchovská obdržela řeholní roucho a s ním i jméno S. M. Heřmana. Téhož roku dne 3. listopadu byla oblékána čekatelka Alžběta Niemetzová (Němcová), starší sestra milé sestry Eufémie a dostala jméno sestra M. Andresie.⁵²

2.9. Papežské schválení pražské kongregace

Proměny v Podolí se vyvíjely velice slibně, což matku Terezii těšilo. Tížila ji ovšem jiná věc, že Svatá Stolicе dosud neschválila pražskou kongregaci. V Římě totiž marně hledali, kdy došlo ke schválení kongregace v Nancy hlavou církve svaté. Hledání bylo neúspěšné, neboť vlastně v Nancy kongregace Svatou Stolicí schválenou nebyla. Příčina byla hlavně na straně francouzských biskupů, kteří byli sice příznivci SCB, ale neuznali za nutné její schválení Svatou Stolicí. Měli obavy z omezení činnosti sester, tak tuto záležitost oddalovali. Po vypuknutí francouzské revoluce se působení celé SCB zabrzdilo a věcím dílem bylo i zničeno. V mateřinci v Nancy nesměly sestry zůstat. Mateřinec byl zpusťošen a vydrancován. Znovuzrození kongregace bylo slaveno v den sv. Máří Magdelény roku 1804. Ubíhal rok za rokem a celá kongregace pomalu ožívala. Ovšem nikoho v tom schonu nenapadlo požádat v Římě o schválení. Tyto okolnosti ovšem nebyly v Čechách známé. Původní řeholní stanovy se mezitím prozkoumaly a schválily, byla povolena obláčka čekatelek, zmíněno v předchozí kapitole. Problém nastal se svatou profesí, která se nesmí vykonat dříve, pokud neproběhlo v Římě schválení kongregace. Po delší době papež Řehoř XVI. schválil výnosem ze dne 24. května 1841 ústav Milosrdných sester svatého Karla Boromejského jako kongregaci se třemi jednoduchými sliby a to: čistoty, chudoby a poslušnosti. Zároveň schválil řeholi a stanovy.

⁵¹ Kronika SCB, díl I. – (1837-1844), str. 104 – řepská komunita.

⁵² Kronika SCB, díl I. – (1837-1844), str. 85-89 – komunita sv. Notburgy.

Papež schválil nejen větev kongregace v Praze, ale i mateřinec v Nancy – pamětní listinou ze dne 6. srpna 1841.⁵³

2.9.1. První svatý profes roku 1843

Začínal se již pátý rok od chvíle kdy, první čekatelky obdržely řeholní roucho a očekávaly toužebně den svaté profese. Dne 17. 5. bylo splněno jejich přání. Kaple v mateřském domě nebyla ještě hotova, taky jí bylo dovoleno správou vlašské nemocnice, aby slavnost vykonaly v tamní ústavní kapli, zasvěcené, Karlu Boromejskému. Slavnost dle ducha měla být jednoduchá a prostá, ovšem se nečekaně přidružil veliký zástup lidí. Důstojný pán Dichtl měl slavnostní kázání. Arcibiskup Alois Schrenk sloužil slavností mši a po obětování měl dojemnou řeč pro mladé sestry a přijal jejich sliby. V kronice je na trvalou památku napsána celá promluva arcibiskupa A. Schrenka při svaté profesi sester M. Karoliny Neumannové a M. Terezie Preinfalkové ze dne 17. května 1843.⁵⁴

⁵³ Kronika SCB, díl I. – (1837-1844), str. 127 - komunita sv. Notburgy.

⁵⁴ Kronika SCB, díl I., (1837-1844), str. 128 – řepská komunita

3. Rozšíření působnosti

Od roku 1837 až 1857 bylo přijato až celkem šestnáct filiálek, mezi nimi nemocnice a azyl v Gmundenu. Pro doplnění tyto filiálky uvádím pouze některé jmenovitě. Filiálky v letech 1845 – 1847: **Litoměřice, Prčice, Osek u Duchova**. Filiálky v letech 1848 – 1850: **nemocnice v Liberci, nemocnice v Českých Budějovicích, útulek korunních manželů Rudolfa a Štěpánky, Rožďalovice 1854, Filiálka v Išlu, Zákupy**.⁵⁵

3.1. Významný přelomový rok 1855

Již počátkem tohoto roku doléhaly na kongregaci veliké starosti, jichž den ode dne přibývalo. První významnou bolestí bylo onemocnění Matky Terezie. Připravovala se na předání svého úřadu a byla si vědoma síly a erudice své potenciální nástupkyně sestry Eufémie. Předání úřadu se však neobešlo bez obtíží, protože sestra Eufémie v létě roku 1855 onemocněla těžkou plicní nemocí, dokonce se předpokládal její předčasný skon. Vzedmula se vlna modliteb po celé Praze k nemalému údivu sester, které žily v domnění, že nejsou tolik veřejnosti známé. Představení různých pražských klášterů se denně dotazovali na zdravotní stav obou sester. Konečně po svátku sv. Anny nastal obrat a sestra Eufémi mohla být už v září téhož roku zvolenou generální představenou. Stalo se tak s vědomím, že její dosud žijící předchůdkyně tím nijak nepozbývá na vážnosti a oblíbenosti u ostatních členek kongregace.⁴⁷

V tomto roce přišla i z území Polska žádost o působení sester kongregace. Hraběnka Pozocká přímo usilovala, aby co nejdříve získala sestra do dvou svých ústavů. Představené v Praze, ale jejímu přání nemohly vyhovět. Jednak sestry nebyly dostatečně jazykově vybaveny pro službu v Polsku, ale hlavní příčinou bylo, že sestry, které kongregace cvičila, měly již své místa působení určena předem a další požadavky v tak krátkém čase nebylo možno vykryt.

V srpnu přijel do Prahy dvorní rada Weiss z Vídně, který měl na starost přímé jednání s kongregací. Věnoval práci kongregace trvalou podporu a pozornost, byl jejím propagátorem a ochráncem. Osobně se přesvědčil, jak významně působí sestry v trestnici na Hradčanech a projevil přání, aby sestry co nejdříve pracovaly se stejným výsledkem i v jiných zemských⁵⁶ ústavech. Představené poukazyvaly na omezený počet sester. Brzy byly sestry vybídnuty, aby převzaly mužskou trestnici na Mírově, kde bylo asi tisíc vězňů.

Matka Eufémie na pozvání okresního hejtmana v Brně se vypravila v doprovodu sestry Karoliny a knížete Jiřího z Lobkovic na studijní cestu do trestnice na Šilberku. Matka

⁵⁵ Kronika SCB, díl III., (1863-1866), str. 1-99.

⁵⁶ Kronika SCB, díl II., (1845-1862), str. 51-65.

Eufémie byla přesvědčena, že svědomité působení duchovních sester nezůstane bez blahodárného vlivu na výchovu trestanců a neváhala vyslovit souhlas s převzetím objektu.

Kromě toho v tomto roku došlo k převzetí nalezince „Nazaret“ na Hradčanech a brzy poté začaly svou velmi významnou kapitolu působení ve všeobecné nemocnici v Praze, čímž započali svou neúnavnou aktivní službu ve zdravotnictví.⁵⁷

Neméně důležitou událost tohoto pro kongregaci významného roku se stalo rozšíření mateřince. Stále přibýváním nových pracovních úseků vyžadovalo vždy dalších zdatných pracovníků, které musel zajistit právě mateřinec. Čekatele však k radosti představených stále přibývalo. Nedostatek místností byl řešen nikoli zmenšováním zahrady, ale úvahou o koupě části strahovské vinice, kterou strahovský klášter mínil rozparcelovat a parcely prodat jako stavební místa. Kongregace se snažila získat parcely, které hraničily s parcelami mateřince, čemuž by bylo využito především proto, aby se zabránilo stavbě nových budov v jeho blízkosti. Strahovský klášter vinice neparceloval, ale přenechal kongregaci pozemek bezplatně na dvacet let, bez vyměření daní. Pozemek byl oddělen plotem od vinice, většina révy byla vykopána. Po podepsání pachtovní smlouvy s důstojnými otci premonstráty prodávala hraběcí rodina Schönbornů malý domek se zahradou. Domek stál u schodů, vedoucích na Petřín a zahrada tvořila roh zahrad strahovské. O pozemky měl zájem jednak strahovský klášter, aby mohl zahradu ohraničit a oplotit, jednak kongregace, aby mohla tyto parcely vyměnit za pronajatou zahradu-vlastně část strahovské vinice, ale především pro pramen vody, který se pozemku zahrady Schönbornů nacházel. Strahovský klášter se nakonec výměny zúčastnil, stal se tímto majitelem zahrady, která nyní byla chráněna před okolním zastavěním. Převzetím zahrady došlo k změně celkového rázu domu na klášterní objekt. Objekt byl rozdělen na několik traktů, klausura byla oddělena od nemocničního oddělení, noviciát měl své vlastní oddělení, tak jak to vyžadují předpisy řehole.⁴⁹

Autorka zápisu v kronice⁵⁸ detailně popisuje výzdobu jednotlivých chodeb a prostor domu. Každý obraz a socha má svou historii a je důkazem péče sester o duchovní a kulturní hodnoty. Zároveň je mnoho z nich opředeno náboženskými legendami a tradicemi, které jsou předmětem uctívání dodnes. Dalšími neméně důležitými památkami jsou jednotlivé relikvie, ostatky svatých, oltářní obrazy a jiné předměty náboženské úcty ve vlastnictví kongregace.

⁵⁷ Kronika SCB, díl II. (1845-1862), str. 65 – řepská komunita.

⁵⁸ Kronika SCB, díl II. (1845-1862), str. 62-64 – řepská komunita.

4. Sestry Sváté Rodiny, atributy a patroni kongregace

Název „**Sestry sv. Karla**“ nebo „**Boromejky**“ velmi brzy zobecněly. Průčelí prvního domu, jež sestry v Nancy bylo vyzdobeno sochou sv. Karla Boromejského, což bylo primární příčinou jejich pojmenování. Titul „**Sestry sv. Rodiny**“ zůstává nepopřným predikátem kongregace, který znovu svatá stolice uznala tím, že papež Lev XIII. prohlásil svátek sv. Rodiny třetí neděli po liturgickém svátku Zjevení Páně za hlavní svátek kongregace a povolil jeho komemoraci při modlitbě oficia.

Pečet' byla pořízena ihned po obdržení papežského breve, je shodné s razítkem sester v Nancy a Trieru. Zhotovené podle vzoru, který předepsal sv. František Saleský svým duchovním dcerám a to trním korunované a šípky probodnuté srdce. Matka Terezie Helvigová zaznamenává ve svých zápisech⁵⁹ cenu razítka čtrnáct zlatých a dodává, aby po každém upotřebením bylo natřeno jemným olejem, aby nerezavělo, protože jak sama dodává, bylo by to proti sv. Chudobě.

Hlavním **patronem** kongregace je **sv. Karel Boromejský**.⁶⁰ **Svatý Sebastián** je uctíván odedávna, protože první společnost sester sídlila ve farnosti, která mu byla zasvěcená. **Svatý Roch** – podle státního dekretu v Saint Charles v Nancy musely sestry zřídit sál (místnost) pro cizí nemocné, pro které v Saint Roché nebylo místo. Sv. Roch je považován za ochránce proti morové nákaze. **Svatá Marie Magdaléna** se uctívá ode dne 22. července 1679, kdy skládaly první matky svaté sliby.

V lednu 1805 vymohl kardinál Carpara z Paříže od papeže Pia VII.⁶¹ Výsadu, že členové kongregace mohou získat plnomocné odpustky za obvyklých podmínek, a sice v den sv. Marie Magdalény, kdy jsou znovu obnovovány sv. sliby.

V roce 1869 bylo zavedeno v Mateřinci smírné sv. Přijímání. V roce 1870 následovalo slavnostní zasvěcení kongregace a každé jednotlivé sestry Božskému Srdci Páně. Od té doby vždy v den „Kopí a hřebů“ slaví se ve všech domech naší kongregace obnova. V roce 1870 na

⁵⁹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různě – str. 76.

⁶⁰ Srovnej Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM – díl XIII., str. 1027-1028 – heslo Karel Boromejský, svatý, arcibiskup milánský. Narozen 2. října 1538, zemřel 3. listopadu 1584. Pocházel z proslulé staré rodiny Borromejských a z Markéty Medicejské, již ve dvanáctém roce vstoupil do stavu duchovního. V letech 1544 –1559 studia vysokých škol v Pávii. Zvláště studoval kanonické právo. Sám žil skromně a podporoval chudé. Vzorem ve všem jednání byl Karlovi biskup milánský Ambrož. Srovnej *Die Geschichte des Christentums. Religion – Politik – Kultur*. Band 9. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1998, str. 248 a následující. *Lexikon für Theologie und Kirche*. Band 2. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1958.

⁶¹ Papež Pius VII. (pontifikát v letech 1800 – 1823), vlastním jménem Luigi Barnaba Chiaramonti, narozen 14. srpna 1742 v Ceseně. Papežem byl zvolen 14 března 1800, zemřel 20. srpna 1823 a byl pohřben v Římě, bazilika sv. Petra. Zpracováno podle GELMI, Josef. *Papežové*. Praha: Mladá Fronta, 1994, str. 229.

⁶² Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různě – str. 76-77.

přímluvu francouzských sester v Římě byly, velký kříž u fortny a socha Matky Boží i v prvním poschodí obdařeny papežem Piem IX. odpustky. V roce 1865 dal kardinál Schwarzenberg podnět k nynějšímu Výstavu Nejsvětější Svátosti v Praze tím, že po skončení sv. Misií konaných P. Rochem u sv. Mikuláše nařídil čtyřiceti hodinovou pobožnost. Denní druhá mše o půl osmé trvá od roku 1866.⁶²

4.1. Výrazné osobnosti spolupracující s kongregací, dobrotinci a první dvě generální představené v Čechách

V této podkapitole bych chtěla připomenout důležité osobnosti, které se podílely na vzniku této kongregace, nebo osobně pomáhali s jejím rozvojem.⁶³

4.1.1. Heřman Dichtl

Byl prvním a největším dobrodincem, který měl velkou zásluhu, aby jedna větev SCB mohla být přesazena do české vlasti. On sám se osobně podílel na výchově prvních sester. Heřman Dichtl se narodil v diecézi českobudějovické 9. května 1802. Byl vychován ve zbožné rodině. Rodina ho podporovala stát se knězem. Přes veškeré světské nástrahy, zůstal čistý a nikdy se nezpronevěřil svým ryzím zásadám. V srpnu 1825 proběhlo jeho vysvěcení na kněze. Po krátké době kaplanováním byl ustanoven vikářem v Českých Budějovicích. Později vykonával spirituála ústavu pro duchovenstvo v Praze u sv. Jiří, kde se mu otevřelo široké pole působnosti. Byl také zpovědníkem sester, jejichž duchovní blaho bylo hlavní starostí jeho duchovního kněžského srdce. Říkal: „*Učiním pro kongregaci vše, co je v mé moci.*“⁵⁴ V době nouze financoval SCB i vlastními prostředky. Jeho příjmy většinou mizely v rukou chudiny.

Byl činným na zřízení biskupského chlapeckého semináře v Bohosudově a na zřízení jezuitského kláštera sv. Ignáce v Praze, což zapříčinilo v roce 1846 jeho pronásledování. I v tomto čase protivenství a bezdůvodného podezřívání byl velice trpělivý a pokorný. Určité období svého života, po zbavení úřadu církevního kaplana a vypovězení z Prahy, žil jako vyhnanec u svých přátel. Nikdy si nenařikal. Od října roku 1876 byl odkázán na pobyt ve svém pokojíku, neboť onemocněl revmatizmem a k tomu se i přidal několikrát zápal plic.

⁶² Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 29.

⁶³ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 31.

Zemřel na Bílou neděli 8. dubna 1877, den po svém svátku, při plném vědomí, zcela klidně. Odpočívá na kongregačním hřbitově v Řepích.⁶⁴

4.1.2. František Jiří Lobkowitz

Tomuto šlechtnému dobrodinci je kongregace zavázána vděčným díkem. F. J. Lobkowitz pocházel z mělnické linie, nejstarší to šlechty v bývalém Rakousku. Od roku 1835 byl členem Německého rytířského řádu. Pomáhal budovat se svojí sestrou Helenou mateřinec a nemocnici SCB vedle svého knížecího paláce. Byl pověstný svou dobročinností. Sám osobně navštěvoval nemocné a zapisoval si poslední přání umírajících, která v rámci svých možností plnil. Byl kníže, ale žil tak chudě, byl rytířem a sloužil těm nejnižším. Žil přísností poustevníka. V roce 1845 při potopě celého Mělníka, kníže nasazoval vlastní život v záchraně postižených. Jeho sestra Helena také pomáhala při záplavách. Na svém zámku v Hoříně postiženým poskytovala stravu a suchý oděv.

F. J. Lobkowitz měl imponující rytířskou postavu. Kronika popisuje barvitě jeho dobrou křesťanskou povahu, jeho nenáročnost, jeho skromnost. Domníval-li se, že někoho urazil nebo zarmoutil, byl schopen i své poddané poprosit za prominutí. Zemřel při mši svaté v kostelíčku na Hradčanech. Zesnulý kníže odpočívá v rodinné hrobce v Hoříně.⁶⁵

4.1.3. Princezna Helena Lobkowitz

Stejně smýšlející sestra šlechtného knížete F. J. Lobkowitz. Byla majitelkou Rožďalovic u Hořína. V roce 1841 povolala sestry Boromejky do Podolí u Mělníka, kde byl nějaký čas noviciát, dokud nebyl v Praze získán vlastní dům. V době epidemie neštovic navštěvovala nemocné. Byly-li její statky postiženy nějakou pohromou: „*Milý Bůh je dobrý otec. Na jedné straně běře pozemské statky, ale na druhé straně drahocennějšími statky duševními.*“⁶⁶ Celý její život byl nepřetržitým řetězem dobrých skutků. V roce 1856 onemocněla v Rožďalovicích představená a dvě sestry. Princezna Helena Lobkowitzová je sama osobně ošetřovala. Dne 4. dubna 1856 onemocněla tyfem a dne 17. dubna okolo desáté hodiny večer zemřela. Podle jejího přání nesly setry z Podolí tělesné pozůstatky této knížecí dcery do rodinné hrobky v Hoříně.⁶⁷

⁶⁴ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 30-33.

⁶⁵ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 33-35.

⁶⁶ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 36-38.

⁶⁷ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 36-38.

4.1.4. První představená Therezie Helvigová⁶⁸

Narodila se dne 7. října v Lotrinsku. Mládí prožívala v době, kdy bylo katolické náboženství se slepou nenávisť pronásledováno. Dne 16. května 1819 překročila velebná Matka Therezie Helvigová práh kostela kongregace v Nancy a byla přijata jako čekatelka a 14. září téhož roku byla oblékána a ihned se jí naskytla příležitost, aby uplatnila své schopnosti ve službě při ošetřování nakažených tyfem. Sama onemocněla touto zákeřnou nemocí. Matka Théréz Helvigová patřila mezi oblíbené. Celých šestnáct roků řídila nemocnici v Trevíru.

Pro své zkušenosti byla s našimi prvními sestrami, které byly v noviciátě Nancy na vzdělání do Čech. Od počátku naší kongregace na ní spočívala celá tíha zodpovědnosti, a proto, když bylo přikročeno k volbě první generální představené v Čechách, nebylo povolanejší a schopnější k tomuto úřadu. Všechny své síly zasvětila české větve kongregace. Sama osobně pochybovala, zda je opravdu vhodnou kandidátkou na tento úřad. Psala několikrát do mateřince v Nancy, že se necítí být schopnou zastávat tak důležitý úřad. Obdržela vždy tutéž odpověď o ujištění svých zkušeností a schopností vést tento úřad nejlépe. Proslula svou dobročinností, neboť byla schopná o poslední peníze se rozdělit s chudými. Její nejmilejší modlitba: „*Můj Bože, ať vše na mne je jednoduché – mé srdce, duch, řeč, mé práce, při všem svém jednání, přejí si míti jen Tebe na zřeteli a jen Tobě se chci líbiti.*“⁶⁹ Dne 24. června 1857 zemřela, opustila kongregaci, aby přijala odměnu za život, který zasvětila milosrdným skutkům.

4.1.5. Druhá představená Eufemie Niemetzová⁷⁰

Narodila se 5. května 1814 v hluboce věřící rodině. Ve dvaceti letech se rozhodla pro vstup do některé kongregace. Původně chtěla vstoupit do kláštera Karmelitek, ovšem po setkání s důstojným pánem Dichtlem zvolila jiný směr. Byla jednou z oněch prvních čtyř nadšených sester, které odjížděly v roce 1835 do mateřince v Nancy, aby tam získaly pravého ducha milosrdných sester. Po návratu do Čech byla svědomitou pomocnicí Matky Thérézie Helvigové. Byla jí svěřena péče o nový dorost, stala se novicmistrovou. V roce 1852 padla volba druhé generální představené na ni. Od roku 1859 až do své smrti 5. prosince 1889 zůstávala v tomto úřadě. Vynikala hlavně skromností a pokorou. Obdivuhodná byla i její pravá zbožnost a neochvějná důvěra v Boha. Její snaha vždy směřovala k tomu, aby byl zachován původní duch kongregace. Zdůrazňovala nutnost, aby se sestry uměli vžít do

⁶⁸ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 76-80.

⁶⁹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 80.

⁷⁰ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 81-85.

postavení chudých a nekřivdily jim. Matka Eufémie byla schopná svléknout i své boty a dát ji chudé ženě, která je o ně poprosila. Na závěr alespoň uvedu jednu z jejích ušlechtilých myšlenek: „*Ničím nemůže milosrdná sestra tak chybiti jako nedostatkem důvěry v Boha*“.⁷¹⁷²

⁷¹ Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeno různé – str. 81-85.

⁷² Další představené pouze vyjmenované v chronologickém pořadí: Elekta Zaunmullerová, Mansueta Velebová, Adelgundis Schramová, Chrysostoma Kaschková, Klementina Zaunmullerová.

5. Historie objektu kláštera v Praze - Řepích

Tato kapitola popisuje převzetí trestnice v Hradčanech a nalezinec „Nazaret“. Zahrnuje také vlastní přeložení ženské trestnice do objektu kláštera v Praze Řepích. Je důležité zmínit, že kongregace vystavěla v Řepích vlastním nákladem ústav pro nalezence a opatřila vším potřebným.

5.1. Převzetí trestnice v Hradčanech, letohrádek Buštěhrad, statek Řepy

Září 1854 bylo předzvěstí nového směru v sociální práci a zaměření se na charitní činnost v životě kongregace. Vláda zvažovala svěření ženské trestnice v Praze na Hradčanech do správy kongregace. Převzetí předcházela „školící“ cesta několika sester do Neudorfu v Dolních Rakousích. Tamější ústav měl v péči sedmdesáti trestanek, které vzorně spravovaly sestry dobrého Pastýře.

Matka Eufémie Němcová (Niemetzová) byla tímto plánem nadšena, protože viděla další směr své činnosti na novém poli sociální služby.⁷³ Ve druhé polovině října (24. října) sestry boromejky odcestovaly na místo určené společně s transportem trestanek i káranek. První oddíl posledně jmenovaných dorazil na Hradčany o den později 25. října v počtu šestnácti řeholných sester v čele se sestrou Karolinou Neumannovou. Dne 1. listopadu, převzalo tři sta dvanáct trestanek a padesáti káranek podle archivu kongregace v dost neutěšeném stavu. Příčinou bylo pravděpodobně nezkušenost řeholnic s osobnostmi narušenými životními útrapami, prostředím a špatnou výchovou. K celkovému obrazu těžkostí se přidávala i vyčerpávající fyzická práce na zajištění chodu ústavu.

Především Matka Eufémie Němcová velmi hluboce prožívala všechny útrapy a organizační nesrovnalosti v prvotních měsících. Avšak již po krátkém období vlídný přístup, obětavost, laskavost a duch milosrdné lásky zlomil prvotní atmosféru nevraživosti. Jak se uvádí: „*Po několika měsíční těžké námaze a stálém zápolení slavila láska své vítězství nad srdci trestanek, jež se dříve zdála tvrdší než kámen. Mírnost, opatrnost a moudrost sester získala si plně důvěru těchto pobloudilých duší ... Ponenáhlu přilnuly všechny vděčně k sestrám, které jim předcházely dobrým příkladem. Dobrý příklad více zmůže, než mnoho slov.*“⁷⁴

Teprve po této stabilizaci bylo možné přemýšlet o radikálnějších prostředcích pro nápravu. První mise důstojných redemptoristů a její obnova rok poté měla výrazný úspěch. Téměř všechny trestanky se podrobily generální zpovědi. Trestankyně se dle dobových záznamů

⁷³ Nelze nezmínit, že sociální služba mezi trestanými byla v období 19. století doménou spíše církvi protestantských.

⁷⁴ Kronika SCB, díl II., (1845-1862), str. 49 – řepská komunita.

zapojovaly ochotně do přidělených zaměstnání a práce a z pohledu sester slavily úspěch především tím, že v den generální sv. Přijímání nechyběla žádná z nich na slavnosti. Toto bylo pro řeholné sestry nejvyšší odměnou v jejich neúnavné práci.

Sestry dokonce zvládly počátky vzpoury, která hrozila propuknutí jako reakce na udělení milosti čtrnácti trestankám u příležitosti narození císařské dcery.

Obdobná situace se opakovala na konci února 1855 při vypuknutí požáru na královské zahradě na Hradčanech. V trestnici se právě konala čtyřiceti hodinová pobožnost a sestry se obávaly, aby nebyla přerušena. Proto se snažily chovanky uklidnit.

Práce sester byla vnímána pozitivně nejen okolním obyvatelstvem, ale i dobovou vrchností. Císař František Josef I. Poctil svou návštěvou 27. února 1856 a vyslovil sestrám své nejvyšší uznání.

Ve stejném období navštívil Matku Karolinu, představenou ústavu její bratr biskup Jan Nepomucký Neumann z Filadelfie při příležitosti jeho povolání papežem Piem IX. do Říma před prohlášením dogma o Neposkvrněném Početí Nejblahoslavenější Panny Marie. Spolu s rektorem redemptoristů Coudenhove, který s ním po léta pracoval v Americe, navštívil Čechy a celebrou mši. Při této příležitosti se zavázal, že vyprosí pro Ameriku několik sester sv. Karla, které předtím vytipoval na návštěvě v Mateřinci.

Po prvním zimním období nastaly sestrám velké problémy se zajištěním práce pro trestankyně vzhledem k vysoké nezaměstnanosti obecně. Obvykle pracovaly na zakázkách pro vojsko. Ústav byl jednak málo znám, jednak čelil velkému konkurenčnímu tlaku. Zaměstnání pouze domácími pracemi nebylo dlouhodobé řešení. Přesto že poměry mezi trestankyněmi se výrazně stabilizovaly, zlé časy brzy tvrdě zkoušely trpělivost nejen řeholných sester, ale i samotných chovank. Nakonec se však sestrám podařilo získávat nové zákazníky. Jedním z nich byl i kníže Lobkovic, který často trestnici navštěvoval. Jako dobrý pozorovatel a improvizátor pochopil zdroj nesnází a při jedné příležitosti dle dobových zdrojů přišel s balíkem plátna a vzorem košile a s objednávkou.

5.2. Nalezinec „Nazaret“

Na sklonku roku 1855 byly sestry požádány o převzetí provizorního ústavu pro nalezence. Jednalo se o nejchudší ze všech kategorií chudých – o děti odložené rodiči z důvodů především sociálních, společenských, veskrze především z neschopnosti materiálně dítě zajistit. V predikci sociální a charitní práce milosrdných sester se jedná o výsadní právo na pomocnou, milosrdnou lásku sester.

Dne 18. prosince 1855 řeholných sester do ústavu na Hradčanech, kde se o nalezené pečovalo. Ústav byl zřízen v místnostech, patřících služebnictvu hrabat Černínů, v konírnách při bývalém Černínském paláci na Loretánském náměstí. Bylo tu sto třináct chlapců a sedmnáct dívek. Představenou ústavu byla určena Matka Paula Thiessenhausenová. Děti byly namačkány ve dvou jídelnách, u téměř všech byly patrné příznaky svrabu. Mnohé z nich byly invalidní, zmrzačené, slepé a musely být oddělené od zdravých dětí.

Ústav nebyl dostatečně vybaven nábytkem, děti jedly v jídelně na zemi, než sestry z klekátek vyrobily provizorní stoly. Teprve v lednu 1856 byly sestry schopné z darů poříditi lavice a stoly, problémem bylo oblečení dětí. Nedostatek oblečení pro děti řešila trestnice výpomocí šitím. V případě odvěšvení a očisty dětí bylo nutné nechávat je po dobu praní a sušení oděvů v postelích, dokonce po několika dětech. Námaha sester vynaložená na primární očistu a základní zdravotní péči o přijaté děti byla enormní. Mnohé z nich samy onemocněly a v nezáviděníhodných podmínkách strádaly mnohem více než jejich svěřenci. Nicméně pomoc přicházela z jiného okruhu působnosti řeholných sester a to z ženské trestnice. Tato tradice je jednou z červených nití táhnoucích se působením kongregace v jednotlivých směrech charitní práce řeholných sester.

K tělesné a zdravotní péči se přidala péče duchovní, když důstojný pán Fišer začal vyučovat náboženství. 1. března 1856 začalo ve dvou třídách pravidelné školní vyučování. Dne 8. května po pečlivé přípravě sto patnáct svěřenců šlo k první zpovědi a dvacet nejstarších a rozumově nejvyspělejších k prvním přijímání. Slavnost se konala v kostele na Loretě.

Nařízením obce však musely být děti předávány pěstounům, často za velmi dojemných scén. Matka představená ústavu sestra M. Paula Thiessenhausenová líčila ve svém dopise generální představené Matce Eufémii s jakým bolem odcházely děti:

„Předrahá Matko:

Právě jsme skončila svou práci, totiž výpis ze seznamu našich společných nalezenců od 18. července 1856 do konce srpna letošního roku. Tehdejší počet. Sto padesát jedna dětí, měl letos značný přírůstek, dvěstěprvní dítě. Bohužel ubylo jich celkem dvě stě pět: Do domovské obce jich odešlo třicet sedm, k otci a matce dvacet čtyři, do Prahy k odbornému léčení a z neznámých opatření šest, do placeného ošetřování šedesát šest, z těchto šest do učení, do neplaceného ošetřování šedesát devět, z nich pak třicet sedm do učení. Tři zemřely... Důstojný pan vikář měl při první školní zkoušce nemalou radost z čiperných chlapců, kteří se poslušně a způsobně chovali a plně dostáli povinností. Prohlásil, že nečekal tak pěkných výsledků, jakých nepozoroval ani na školách s pravidelným vyučováním. S velkou radostí činíme dětem vše, co je nám jen možné ... Důkladné vyučování, svědomitý dozor a užitečné zaměstnání

zamezují příležitost k špatným myšlenkám. Aby se zabránilo vzpomínkám, co se kdy stalo nebo co děti viděly, snaží se setry zpříjemnit jim práci a každé užitečné zaměstnání... Mezi dětmi, které byly zatíženy neřestnými návyky, bylo zvláště několik, které nemravnost zeslabila natolik na duchu i těle tou měrou, že nám na začátku připadaly úplně otupělé a na nějaké polepšení, že u nich není vůbec ani pomyšlení. Když se však upřímně vyzpovídaly, těžce, ale statečně bojovaly proti všem útokům neřesti a nepravosti a s pomocí Boží zvítězily nad špatnými sklony, docela se změnily. Ty, jež chodily sem a tam vyzábělé a vychrtlé a nikomu nemohly klidně pohleděti do očí, nabyly ponenáhlu jiného vzezření: jsou svěží, zdravé a spokojené ... Celé dny pásly dobytek bez dozoru a ve společnosti otroků hříchů. Na neštěstí zůstávají tyto ubohé děti často až do svého 10tého roku v takovém placeném ošetřování. Nemají ani ponětí o vyučování na škole. Učitelé nestojí o děti, jež se doposud povalovaly jen mezi kravami a vepři, které neprojevují zájmu o učení, ba, ostatní děti, které vedle nich sedí, ještě znepokojují, pokoušejí, ano i kazí. Nezřídka i dvanáctiletí chlapci, kteří k nám přicházejí, nedovedou ani slabikovat. Vynakládáme vše, co je v našich silách, aby tyto děti, které většinou vyrostly mezi dobytkem a osvojily si jeho pudy, staly se slušnými lidmi. Pán Bůh nadmíru žehná našemu úsilí, ač cítíme, že požadavky na nás kladené jsou těžké, ano, téměř nesplnitelné. Doba, kterou u nás děti prožijí, je poměrně krátká. V desátém roce dosahují normálního věku, kdy mají ústav opustit. Je nemožno v tak krátké době osvojit si potřebné vědomosti a znalosti, aby jim vstípená láska k práci a k ctnostnému životu. Zpravidla nemají dosti pevné vůle, aby vytrvaly v dobrém, když na ně dolehne pokušení a nebezpečí. Mají sice dobrou vůli, ale jsou slabé, proto je nikdy nepropouštíme s klidnou myslí.

Nedávno nám přivedli nazpět chlapce, který po krátkém pobytu v ústavu na rozkaz domovské obce musel být odevzdán placené pěstounce. Dítě je zase úplně zdivočelé, ničemu se neučilo, po celé dny jen páslo husy. Ovšem, přicházejí si k nám pro děti také pořádní lidé různých povolání, kteří by je rádi zaučili ve svých podnicích nebo domácnostech. Dětem by byli dobrými pěstouny, ale vybírají si. Chtějí je přijmout zdarma, žádají však pouze děti zdravé, nezkažené, větší, jež doposud nebyly ve špatných rukou a mají aspoň základy vzdělání.

Těmto zcela oprávněným požadavkům bychom moly vyhovět jen tehdy, kdyby nám dívky byly předávány do ústavu věku čtyř až šesti let. Bohužel jak řídké jsou tyto případy ...⁷⁵

V dopise sestry Pauly je dále popisován požadavek předávání dětí do pěstounské péče pouze na základě osvědčení pěstounů o způsobilosti. Zabránilo by se tím četným úmrtím dětí, nápadným opakovaným návratům některých dětí, případně případům týrání až smrti svěřenců

⁷⁵ Kronika SCB, díl II., (1845-1862), str. 70-76 – řepská komunita.

u jednotlivých pěstounů a to opakovaně. Sestra Paula se také zmiňuje o potřebě rozšíření ubytování, o zvýšení tzv. Udržovacího nákladu, který by mohl být řešen držením vlastního hospodářství, ze kterého by byl případný schodem dorovnán. Matka Paula upozorňuje na skutečnost, že je potřeba nalézt prostorný dům, který by pojal všechny nalezence, které si jejich pěstouni nechtějí ponechat a vzít za vlastní, pak by bylo nejúčelněji postaráno o jejich výchovu, vyučování a budoucí zaopatření. Chlapci by se mohli přímo v domě za dozoru dobrých mistrů vyučit řemeslům a nabýt praktických zkušeností na domácím a polním hospodářství.

Kromě toho Matka Paula popisuje přínos dvacet šest učňů, kteří pomáhali při stavebních opravách a domácích pracích, aniž by zameškali školní výuku. Stále se podle ní, hlásí mistři, kteří mají zájem o bezplatné přijetí učňů, pokud mají za sebou několikaletý pobyt v ústavu. Chlapci jdou do učení rádi, jen aby se vyhnuli hroznému osudu, který je očekává v domovské obci nebo u necitelné matky, která dítě nemá ráda nebo je nemůže uživit.

Umístění dívek, podle Matky Pauly není tak obtížné, ale je nutné, aby dívky byly mravné a upevněné v dobrém. Je však podle slov představené smutnou skutečností, že zkažené dívky lze jen stěží polepšit a mají také mnohem větší sklon k neřestem, než chlapci.

Dále sestra Paula píše:

„Nikdo si nedovede představit, jakých obtíží nám působí nedostatek vody. Zde nahoře i v našem nejbližším okolí není vody vůbec. Odebíráme-li vodu, kterou nutně potřebujeme, zdejšímu vrchnostenskému pivovaru, stěžuje si na nás. Pro tento nedostatek a výstavbu zámku velmi obáváme se zimy. Zámek je stavěn jako letní sídlo daleko od města i od silnice, čímž se nejen ztěžuje doprava nutných potřeb, ale i velmi zdražuje. Naše milé sestry s domu Pána Ježíše, Panny Marie a sv. Josefa nám prokazují velmi mnoho dobrého. Kdykoli je prosíme o pomoc, vždy nám vycházejí velmi laskavě vstříc. Zdejší zdravé ovzduší nám všem jde k duhu. Děti, které byly bídné a zakrnělé, nabývají svěžejšího, zdravějšího vzhledu. Pokud možno, zdržují se venku na zdravém vzduchu ...!”⁷⁶

Dopis je datován 4. září 1857 a je z něj patrné, že sestry se svými svěřenci obývaly roku 1857 letohrádek Buštěhrad u Prahy. Protože se počet nalezenců značně zvýšil, žádala Matka Terezie dne 24. května 1856 císaře Františka Dobrotivého o neobydlený objekt letohrádku a po kladné odpovědi také do Buštěhradu přesídlila 16. července 1856 celý ústav, svěřence i řeholný personál. Zvlášť dojemný je popis slavnosti sv. Mikuláše a reakce dětí na inscenaci příchodu sv. Mikuláše a rozdávání dárků. Tato vzpomínka vyvolávala hluboký emocionální

⁷⁶ Kronika SCB, díl II., (1845-1862), str. 49 – řepská komunita.

prožitkem nejen u dětí, ale i u řeholných sester a ostatních zaměstnanců. Největší slavností však byly Vánoce, včetně dodržování všech náboženských tradic: půstu, společné večeře, jesličky s Jezulátkem, vánoční nadílka. Mnohé děti něco takového před vstupem do ústavu nikdy neviděly a nezažily. Domnívaly se, že vidí skutečné Božské Děťátko v jesličkách a ve svých rozhovorech dlouho vzpomínaly na dojemné vánoční události.

Popis těchto událostí je přímým důkazem hluboké tradice pedagogické, pečovatelské, ošetřovatelské a charitní práce sester boromejek.

Matce Eufémii velmi záleželo na rozkvětu ústavu, bylo zcela jasné, že nutnost prostornějšího objektu na venkově a vlastního hospodářství na sebe nenechá dlouho čekat a vystane se vši naléhavostí před vedením české části kongregace. Ta však nedisponovala dostatkem financí na uskutečnění tohoto plánu, Apelovala na zpočátku zdráhající se vládu, která nicméně po určitém naléhání přispěla nezúročitelnou zálohou dvaceti tisíc zlatých, za kterou 4. listopadu 1856 byl koupen statek v Řepích, tehdy ještě u Prahy.

Prozatimní pobyt v Buštěhradu byl pro sestry i chovance nevhodný. Místnosti již nedostačovaly počtu dětí, jako zásadní byl problém se zásobováním pitnou a užitkovou vodou. 30. dubna 1859 byl slavnostně učiněn první výhot rýčem a začalo se stavět. Velká část stavebního materiálu byla získávána na pozemcích statku a byl nalezen i vydatný pramen vody. V červenci 1860 stavba pokročila natolik, že jeden trakt objektu mohl být zařízen k nastěhování. Dnem stěhování byl stanoven 4. srpen 1860. Sto osmdesát osm dětí ve svátečním oblečení nastoupilo na cestu z Buštěhradu do Řep. Děti i řeholnice za sebou nechávaly čtyři roky života.

Podle dobových pramenů místní stavitel P. Ripota vyšel průvodu vstříc a ukázal jim velkou budovu, která se měla stát jejich novým domovem. Byl obývatelný pouze jeden trakt, ale úplně stačil pro ložnice pro dvě stě chlapců, pro prostornou jídelnu, pracovnu, krejčovnu a ložnice dívek, pokoje sester, hovornu a kuchyň. Krejčovský mistr byl ubytován v bývalém hostinci, který kongregace také koupila, a učitelé byli upraveni byt v obytné budově při hospodářství.

Dne 6. srpna 1860 na rozkaz arcibiskupa pražského vikář P. Slavíček z Neutonic vysvětil dům, který ještě neměl ústavní kapli. Po průvodu domem se všichni účastníci slavnosti odebrali do kostela sv. Martina, kde sloužili mši. Místní obyvatelstvo se připojovalo k slavnosti zcela spontánně a sestry se již při zahájení svého působení začaly těšit přirozené autoritě a oblibě místních. Knížecí arcibiskupské konsistoři byla podána žádost o možnosti sloužení denních mší, které bylo vyhověno s podmínkou, že v domě není možno přechovávat

Nejsvatější Svátost. Prvním katechetou se stal přesídlivší kněz z Lidic P. Šabat, téhož dne se dostavil i nově ustanovený duchovní dp. Kohlruss a nový zvon „Ježíš – Marie - Josef“.

Počet nalezců stále vzrůstal. Pokračovalo se v systému péče a výuky z předešlého místa. V ústavu bylo provozováno krejčovství, stolařství, obuvnictví, chlapci byli předělováni strojníkoví, zahradníkoví i mlynáři. V náboženské výchově byl kladen důraz na dodržování církevních svátků.

Hlavním svátkem ústavu byl svátek andělů Strážných, ke kterému se podle kroniky váže několik legendárních příběhů o záchraně sester a jim svěřených objektů a chovanců před požáry, různými nehodami ve strojovně parního kotle, v mlýnici při prasknutí mlýnského kamene apod. Jedna z nich popisuje zřícení části klenby 23. září 1860 v suterénu při oslabení nosných pilířů. Další tradovanou historkou je samovolné rozeznění zvonu v předvečer svátku andělů Strážných, kterému bylo přisuzováno poselství špatných časů.

Počátkem listopadu 1860 však skutečně vypukla epidemie „egyptské oční nemoci“, která zachvátila nejdříve dívky a poté i chlapce. Přes nejsvědomitější péči u mnohých dětí hrozilo oslepnutí. V složitých hygienických podmínkách není divu, že epidemie postihla i samotné ošetřovatelky. Tři z nich musely být ihned dopraveny do Mateřince kvůli léčbě a izolaci.

Tato situace však bohužel nahrála nepřátelům ústavu a o celé záležitosti přemrštěně negativně referovali provizornímu vicepresidentovi na místodržitelství Kellerspergovi, který nařídil přísné lékařské prohlídky, nucenou izolaci dětí a poté jejich předčasné předávání do pěstounské péče. Očekávalo se úplné zrušení ústavu.

Hrabě Forgach jako hlava dozorčí komise dne 19. února 1861 rozhodl o převozu dětí postižených očním katarom do Prahy. Nemocné děti byly převezeny do Prahy, zdravé zůstaly v ústavu. Matka Eufémie rozhodla o poskytnutí péče nemocným dětem v Mateřinci, který postupem času téměř přestával zvládat péče kvůli velkému počtu nemocných dětí. Počátkem března 1861 jich bylo stopadesát tři, takže zabraly celou část mateřince určenou noviciátu.

Dne 24. srpna 1861 se ještě v Řepích, po zvládnutí epidemie očního kataru konala slavnost při příležitosti vztyčení sv. Kříže na kostelní věži. Slavnost řídil farář P. Josef Šubrt a katecheta P. Kohlruss. Kromě sester, svěřenců se slavnosti zúčastnili zaměstnanci ústavu, stavitel Ripota, obecní radní Josef Růžička a Antonín Houška, starosta obce Jan Bubník. Do otvoru ve věži byla podle starého církevního zvyku vložena památná listina, v níž byly krátce popsány dějiny ústavu v české a německé řeči v neprodyšné zaletované schránce.

Zvon byl vysvěcen dne 5. prosince 1861 prelátem ze Strahova a dne 18. prosince proběhlo svěcení kostelíka vikářem a farářem Slavíčkem z Neutonic.

Kongregace dokončila výstavbu nalezince. Dřívější Taicmanův statek s hostincem poskytl stavební parcelu. První výhoz rýčem – slavnostní výkop se konal 30. dubna 1859. Dle dobových záznamů budova půdorysem pravidelného čtverce o velikosti průčelí třicet šest sáhů. Dům má dvě poschodí, na jižní straně byla přistavěna prádelna a mlýn, poháněn parním strojem o výkonu šest koňských sil. Stavební místo bylo v ceně padesát šest tisíc zlatých, rakouská vláda přispěla nezúročitelnou (bezúročnou) zálohou dvacet tisíc zlatých.

Historie ústavu však neměla být psána jednoduchým stylem. Již první nesnáze – oční katar svěřenců – byl první zmínkou pro poměrně silný odpor tohoto díla.

I když průběh nemoci skončil nad veškerá očekávání a téměř všechny děti se uzdravily bez vážnějších následků pole nebo úplné slepoty, odpůrci kongregace dosáhli toho, že sestřím bylo odňato volné disponování při předávání dětí do mimoústavního opatrování. Bylo jim odňato právo odmítnout pěstouny, kteří nebyli dostatečně způsobilí pro výchovu a péči o děti. Děti musely být vydány každému, kdo o ně žádal. Neexistencí určité regulace výběru pěstounů počet chovanců nápadně klesal a bylo zřejmé, že ústav přes veškerou snahu řeholných sester spěje k zániku. Sestry se rozhodly přijímat chovance dokonce bezplatně, jen aby zaplnily uprázdněné prostory. Přesto všechno nemohlo násilné omezování péče sester vést k jinému jevu, než k ustavičnému střídání svěřenců. Děti musely být vydány jakýmkoli pěstounům, aby se po určitém čase znovu vrátily, bez základních návyků jakýmkoli pěstounů, aby se po určitém čase znovu vrátily, bez základních návyků, často zanedbané a po další krátké době se z ústavu dostávaly do jiných rodin, kde byly využívány jako levná pracovní síla. Sestry měly podporu ostatních sester z Mateřince, ale stav posledních let byl skutečně vážný. Provoz neprodukoval dostatek prostředků ani na mzdy pomocného personálu.

V létě 1864 nastala velká neúroda a nebyly prostředky na výplatu tzv. „deputátu“ pro služebnictvo, což přispělo k výraznému omezení stavu dobytka a zastavení parního mlýna. Při konečném počtu chovanců dvacet pět nakonec Mateřinec rozhodl, že nabídne dům vládě ke zřízení ústavu pro choromyslné, nebo pro trestnici a pro děti se pokusí získat menší objekt v Praze. Sestra představená M. Paula Thiesenhausenová byla těsně před uzavřením ústavu v říjnu 1864 z Řep a bylo jí určeno jiné působiště.

5.3. Přeložení ženské věznice do Řep

Kongregace nabídla vládě k libovolnému používání za roční nájemné tři tisíce zlatých, po licitování dokonce za dva tisíce zlatých a podala pro dům žádost o osvobození od daní a poplatků. Zmíněná jednání s vládou ještě nebyl u konce, když vládní výbor rozhodl o přeložení trestnice na Hradčanech ke sv. Václavovi (kronika nespecifikuje k jakému sv. Václavovi). Situace s překladem trestanek se opakovala z roku 1854, takže sestry tím pádem očekávaly zrušení dalšího místa svého působení.

V této situaci Matka Eufémie upozornila na uprázdněný objekt v Řepích a začala s vládou jednat o jeho pronajmutí presidiu místodržitelství a zároveň o kladné rozhodnutí příslušného ministerstva.

Návrh smlouvy byl schválen 8. prosince 1864, nájem byl sjednán na dvacet pět let. Budova však k účelu provozu trestnice vyžadovala nemalé úpravy. Adaptace byla vyčíslena na tři tisíce čtyři sta dvacet devět zlatých. Kongregace uhradila jeden tisíc čtyři dvacet devět zlatých, zbytek dorovnala vláda. Bylo také nutné celý komplex obehnat vysokou zdí. Přestavba začala 8. srpna 1865, a již 27. září opustily poslední svěřenci – děti ústav a za měsíc se již přesídlovaly trestankyně společně s řeholnými sestrami do adaptovaných prostor řepské trestnice.

Samotné stěhování trvalo tři dny: 26., 27. a 28. října. Trestankyně našly rozmanitější zaměstnání především v hospodářských provozech. Obava sester, že odlehlost objektu od městské zástavby by mohla povzbudit tendenci trestanek ke vzpouře, ukázala se jako lichá. Ze začátku dokonce pro objem celkové práce nebylo možno plnit všechny nabízené práce v plném rozsahu. Zvláště však od doby, kdy byly odděleny trestanky od tzv. káranek s lehčími tresty a počet trestanek byl značně snížen. V listopadu 1865 bylo nutno zřídit větší prádelnu a přistavět mandlovnu. Získaly se a opravily i malé blízké domky pro domácího kněze a dozorcí personál. Zvětšoval se i pozemek okolo trestnice, na jižní straně objektu byla vykopána nová studna a zřízen devadesát metrů dlouhý vodovod. Po dvou letech, byla v roce 1867 zavedena voda i do zahrady, kde bylo potrubí napojena k několika vodním nádržím. Později se podle dobových pramenů z jednoho pramene vedla vydlážděnou strouhou voda přes celou zahradu. Celková adaptace byla ukončena v roce 1866. Z bývalého nalezince se stala trestnice se zamřížovanými okny, schody byly uzavřeny mřížovými dveřmi, prostorné vzdušné místnosti se staly ložnicemi nebo pracovnami trestanek. Zahrada byla obdělávána trestankami za dozoru sester. Vysoká zeď ohraničovala dvůr, určen k procházkám a odpočinku. Středem objektu byl dle dobových záznamů velký kříž.

Při hospodářských pracích jsou trestanky doprovázeny sestrou a dozorcem, trestanka pracují v prádelně, mandlovně, další jsou zaměstnávány lepení papírových pytlíků, kornoutů, pytlů, šijí trestanecké boty, předou, tkají, šijí a pletou. Nejzručnější z nich jsou vybrány pro výuku bílého vyšívání, mohou používat hedvábí, zlato i stříbro. Zhotovují ornáty, štolky, prapory. Vzhledem k trvalému zaměstnávání nedochází mezi trestankami ke konfliktu, a ty nemnohé jsou poměrně snadno řešitelné domluvou sester nebo katechety.⁷⁷

Kronika o působení sester v Řepích uvádí:

„Snaha sester o spásu nesmrtelných duší jejich svěřenek bývá mnohdy odmítnuta posměchem i hanou nebo se zdá, že nemá výsledku. Vliv dobrého příkladu a řádného života projeví se duchovně i hmotně teprve tehdy, když po odpykání trestu jsou osvobozeny. Je velikou ctí, polepší-li se nebo utvrdí-li se v dobrém jen jediná duše! Sestry jsou šťastny i mezi těmito zbloudilými ovečkami „černými ovečkami“, jak říkávala Matka Charita. Jsou zde rády uzavřeny jako trestanky, neboť láska k duším je nejpevnějším poutem, kterým se v poslušnosti daly ochotně spoutat. Ulehčuje jim i nejtěžší a nejodpornější místo pobytu mění jim v předšň ráje. Krásná, veliká zahrada s malou, ale pěknou lurdkou jeskyní nad potůčkem a mnohá poutní místa, ozdobena skupinami květin, zpřijemňují sestram osvěžení, jejichž se střídavě zúčastňují ... všechny věrné dívky kongregace jsou vábeny do Řep ještě z jiného důvodu. Nedaleko ústavu rozkládá se v posvátném tichu kongregační hřbitov a jen zdí je oddělen od hřbitova trestanek ... Zde odpočívají drahé tělesné pozůstatky nezapomenutelné Matky Eufémie Němcové, první a nejpevnější opory a sloupu kongregace v Čechách. Sem byly převezeny i ctihodné kosti neméně milované a vážené Velebné Matky Terezie Helvigové, naší první generální představené, když po zrušení košířského hřbitova zaniklo místo dočasného odpočinku našich milých sester. Exhumace se konala za přítomnosti mnoha sester dne 23. dubna 1892. Kromě ctihodných tělesných pozůstatků sester byly exhumovány i kosti dp. P. Heřmana Dichtla a dp. P. Schna a převezeny na kongregační hřbitov do Řep kde odpočívají ve vlastních hrobech.“⁷⁸

Roku 1861, kdy zemřelo několik nalezců, usilovaly sestry o získání tohoto místa pro zřízení hřbitova. Kongregace tehdy projevila ochotu, uhradila výdaje na rozšíření hřbitovního místa a na vybudování zdi. Když hřbitov v Řepích nedostačoval a proslýchalo se, že bude zrušen, žádala kongregace o povolení, aby na vlastním pozemku v Řepích, poblíž obecného hřbitova

⁷⁷ Kronika SCB, díl III. – (1863-1866), str. 56-71 – komunita sv. Notburgy

⁷⁸ Kronika SCB, díl III. – (1863-1866), str. 56-71 – komunita sv. Notburgy.

mohla zřídit vlastní oddělený kongregační hřbitov. Kongregace obdržela povolení a postavila na hřbitově malou kapličku.

V současnosti je hřbitov naplněn a jednotlivé oddělení hrobů jsou nezdědka obsazeny dvěma i třemi zemřelými řeholnými sestrami.

V roce 1896, konkrétně 26. září zachvátil stodolu v prostoru trestnice požár. Velebná Matka Elektra se hned po doručení telegramu do Mateřince vypravila do Řep. Požár, přes snahu hasičů, obyvatel Řep sester a mnoha dobrovolníků, kteří vynášeli obilí daleko do polí a zachraňovali dobytek z hospodářských budov, zničil velkou část stodoly.

Byla sice pojištěná, na zásoby, které shořely v objektu, se však pojištění nevztahovalo. Příčina požáru nebyla zjištěna. Vypukl kolem hodiny odpolední, přesto, že ještě půl hodiny předtím se v sýpce pracovalo na mláčení pšenice. Podle svědků uváděných v kronice oheň byl založen z obou stran stodoly, přestože stodola byla opatřena ohnivzdornými vraty. Pachatel nebyl vypátrán. Předchozí dva menší požáry v bezprostřední blízkosti objektu nikdy nepoškodily trestnici. Po ohni v ústavu se v obci proslýchalo, že byl nalezen lístek, jímž se vyhrožovalo ještě čtvrtým ohněm, po němž se palič udá tím, že se pověsí na kříži. Požár byl však po kongregaci podnětem k žádosti o osvobození od domovní daně, na které už léta marně čekala.

5.4. Matky představené trestnice

První představenou trestnice byla **Matka Karolina Neumannová**. Prožila v trestnici obtíže prvních let. Obětovala se především jako novátorka a nositelka nových metod práce a postupů řeholných sester na poli sociální práce, která nebyla pro řeholné sestry obvyklou činností. Ačkoli byla sama nováčkem v oboru působnosti a postavena jako beránek mezi vlky, povzbuzovala své podřízené. Odvedla motivovat a poměrně jednoduchými a rychlými zásahy urovnat konflikty, překonávat obtíže hospodářské, pedagogické ale i organizační. Zasadila se o to, aby kongregace si při převzetí ženské trestnice vymínila, aby muži nevykonávali tělesné tresty u trestanek, čímž bylo dosaženo poměrně účinného emočního působení na chovanky. Tímto se však kongregace na druhou stranu dobrovolně vzdala násilností, vzpoury, přesto že byly často ve vypjatých emočních situacích konfrontovány s takovými hrozbami ze strany trestanek.⁷⁹

Nástupkyní Matky Karoliny v úřadu představené byla sestra **M. Charitas**. Narodila se roku 1817 ve Veroně, kde její otec hrabě František Coudenhove byl od roku 1816 velitelem posádky. Aby unikla vlivu svých starších bratrů, byla dána do výchovy ústavu ctihodných

⁷⁹ Kronika SCB, díl III., (1863-1866), str. 56-71 – komunita sv. Notburgy

salesiánek, kde se její temperamentní povaha zmírnila. Ve dvacátém druhém roce života se stala členkou ústavu šlechtičen v Praze na Hradčanech, ale své náboženské povinnosti si plnila jen vlažně. Až kontakt se smrtí přítelkyně ji přivedl k rozhodnutí k řeholným slibům. Nicméně stále byla nositelkou vojenské výchovy v dětství. Už jako novicka působila v trestnici v Řepích a toto místo se stalo jejím předurčením. Její klid, přísnost, duchapřítomnost, ale i obětavost, hluboká laskavost a vnitřní disciplína se staly atributy, které si získávaly sestry v řádu i trestankyně v trestnici. S malými přestávkami působila v Řepích až do své smrti. Po svém profesoru byla pověřena správou trestnice a tohoto úkolu se zhostila zcela obětavě. O jejím blahodárném vlivu na trestanky a její činnost v kongregaci pojednává knížka „Sestra Charita“, vydaná brzy po její smrti. V této brožurce je podrobná zpráva o její poslední nemoci. Denní pořádek trestanek nedovoloval, aby se trestanky zúčastnily pohřbu. Pohřební průvod mohly pouze sledovat z oken. Sestra Charitas byla nejprve pohřbena v Košířích a poté byly její ostatky přeneseny na řepský kongregační hřbitov.⁸⁰

Po smrti sestry Charitas byla správa ústavu svěřena její osvědčené pomocnici sestře **Marii Stanislavě Luckerové**, která řídila ústav v jejím duchu. Úřady jí projevovaly různé uznání za práci v oboru, například listinou ze dne 16. listopadu 1892, když byly mladistvé káranky přesunuty do Kostomlat. Avšak již uznání v roce 1870 přišlo uznání od ministerstva spravedlnosti a o rok později a následujícího roku byla Řepím udělena zvláštní pochvala.

⁸⁰ Kronika SCB, díl III., (1863-1866), str. 56-71 – komunita sv. Notburgy.

6. Závěr – zhodnocení sociální úlohy a poslání boromejek

Záměrem této práce bylo blíže seznámit se s historií třetí největší⁸¹ kongregace. První kapitola obsahuje první počátky SCB na území Francie, statečný sester v období francouzské revoluce, ale i v následujících letech. Druhá kapitola je zaměřena na založení české větve kongregace. Poslední část práce se zabývá historií objektu kláštera v Praze Řepích. Cílem této práce nebylo přiblížit tuto kongregaci jen z hlediska dějinného, ale také zdůraznit obětavý přístup sester, který stály u zrodu. Sester, které neváhaly nasadit svůj život, jen aby pomohli lidem, kteří jejich pomoc potřebovali. Dnešní konzumní společnosti jsou to činy až nepředstavitelné. Dnes je člověk schopen pro své finanční obohacení udělat mnoho, ale velice málo pro svého bližního v nouzi.

Charisma této kongregace navzdory všem těžkým obdobím, kterými si tyto šlechtné sestry musely projít, se nezměnilo a je neustále stejné a výrazné. Poslání sester vedle řeholních slibů čistoty, chudoby a poslušnosti potvrzeno slibem milosrdenstvím. To znamená, že po celý život budou následovat Milosrdného Krista. Samozřejmě mezi hlavní poslání sester patří vytrvalost v modlitbě, sloužit chudým, nemocným a všem potřebným. Augustiánská pravidla této kongregace zdůrazňují primát milosti a lásky, pravidla sv. Františka Saleského zase dávají konstitucím asketickou mírnost a mravní požadavky.⁸² Na počátku vzniku se sestry staraly o nemocné a chudé.

S odstupem času jak se rozvíjela kongregace a vznikaly nové filiálky, se činnost sester také rozšiřovala. Například na konci 19. století a počátkem 20. století sestry působily asi na sto dvaceti místech. Jejich péči zahrnovala péče o nemocném, o lidi v pokročilém věku, o sirotky, o postižené děti, o slabomyslné, o mládež v nápravních zařízeních, o lidi ve věznicích. Ve válečných dobách sestry pečovali i o raněné vojáky.

Později se některé Domy oddělily a daly vznik samostatným větvím. Dům v Trevíru (Německo), v Praze, ve Vídni, v Mikolowě (Polsko), v Třebnici (dříve Německo). Pro upevnění pout mezi těmito domy, které mají stejný původ, rozhodli se generální představené založit „Federaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, pocházejících z Nancy, dne 11. října 1970, která byla schválena sv. Stolcem dne 15. března 1974.“ Federaci momentálně tvoří sedm generalátů (v Nancy, Trevír, Praha, Vídeň, Graftschaf, Mikolow, Třebnice) boromejek. To znamená, že mají nejen stejný původ, ale i charisma a spiritualitu. Pro dokreslení

⁸¹ P. Vlček, P. Sommer, D. Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha: nakladatelství Libri, s.r.o., 1997, str. 112.

⁸² Propagační materiál SCB vydala duchovní služba nemocnice Milosrdných sester Karla Boromejského. Praha 2011, str.2

rozsáhlého působení boromejek nyní vyjmenuji jen některá významná působiště: Praha nemocnice pod Petřínem (nemocnice sv. Karla Boromejského), mateřinec – sv. Notburgy, domov sv. Karla Boromejského v Praze Řepích, charitativní domov v městě v Albrechticích, Dům sv. Antonína v Moravských Budějovicích, Hospic sv. Nepomuka Neumana v Prachaticích.

Na úplný závěr bych ráda připomenula logo boromejek, které nejlépe tuto kongregaci vystihuje v celém bohumilém poslání v tomto neutišeném světě individualismu, pokrytectví, touhy po mamunu, touhy po moci a bezohlednosti vůči slabým, starým, nemocným a chudým lidem.

Autorem loga Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského je pán Michal Pometl a grafik Dominik Bouma. Modrý kříž uprostřed červeného srdce je symbolem Boha, který promyšleně hledá dobro trpícího člověka. (červená barva je symbolem Boha, modrá barva je symbolem lidství). Dva jazyky planoucího srdce, rozdíleného Boží láskou, symbolizující skutky duchovního a tělesného milosrdenství. Písmena SCB mají tvar obětní misky, na které je toto otevřené hořící srdce přinášeno všem, kteří je potřebují.

⁸³⁷¹ Boromejky ve světě: <http://www.boromejky.cz/12.htm> [cit. 20.6.2012].

Seznam použité literatury

Prameny:

Archiv Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského – SCB: kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského díl I., (1837–1844), řepská komunita. Komunita sv. Nortburgy.

Archiv Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského díl II. (1845–1862), řepská komunita. Komunita sv. Nortburgy.

Archiv Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, kronika milosrdných sester sv. Karla Boromejského díl III. (1863-1866). Komunita sv. Nortburgy.

Archivní dokumenty – souhrnné výpisy z kronik – označeny různé. (více nespecifikované)

Archivní dokument SCB, článek Dějiny spirituality, str. 5. (více nespecifikované)

Kroniky kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského jsou přeloženy z německého originálu: *Chronik der Barmherzigen Schwestern vom heiligen karl Borromäus mit dem Mutterhaus zu Prag* (1837-1900). Prag: Druck von Carl Bellmann, 1907 a z francouzského originálu: *Histoire De La Congrégation Des Soleurs De Charite De Saint – Charles De Nancy*. Iprimerie catholique de Rene Wagner. Permis D'imprimer Nancy, le 4 Juin 1898 + Charles Francois Eveque de Nancy et de Toul.

Odborná literatura:

BRENTANO, C. *Die Barmherzigen Schwestern in Bezug auf Armen – und Krankenpflege*. Mainz: Verlag von Kirchheim und Schott, 1852.

FOLTÝN D., VLČEK, P. SOMMER, P. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-6.

FURET, F. *Francouzská revoluce*. Díl I. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-462-9,

GELMI, J. *Papežové (Od svatého Petra po Jana II.)*. Praha: Mladá fronta, rok 1994. ISBN 80-204-0457-0.

Die Geschichte des Christentums. Religion – Politik – Kultur. Band 9. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1998. ISBN 978-3-451-30400-2.

MEDEK, V. *Cesta české a moravské církve staletími*. Praha: Česká katolická charita. 1982.

SCHAUBER, V.; SCHINDLER, H. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-304-4.

VÁŠKO, V. *Dům na skále. Církev bojující*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-807-19-28-928.

WINTER, Ed. *Josefinismus a jeho dějiny*. Praha: Nakladatelství Jelínek, 1945.

WINTER, Ed. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940.

Ostatní literatura:

Propagační materiál SCB. Vydala duchovní služba nemocnice Milosrdných sester Karla Boromejského. Praha 2011.

Slovníky a encyklopedie:

Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM. Praha: Argo 2003.

Lexikon für Theologie und Kirche. Band 2. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1958.

Internetové zdroje:

Boromejky ve světě: <http://www.boromejky.cz/12.htm> [cit. 20.6.2012].

Boromejky ve světě: <http://www.boromejky.cz/21.htm> [cit. 3.7.2012].

SUMMARY

Počátek a vzestup Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Čechách

Origin and Rise of the Sisters of Mercy of the st. Borromeo in Bohemia

Marcela Bartošová – Bártová

The aim of this study was to be acquainted more closely with the history about the rise of the largest women's congregation. The first chapter describes the beginning the rise of this group of congregation (SCB) in France and their bold attitude during the period of France revolution but also in the following years. The second chapter focuses on the establishment of the Czech branch of the congregation. The last part of the work deals with the history of the monastery in Prague Řepích.

The objective of this work was to focus on this congregation from historical perspective but also to emphasize on the dedication of these sisters, which enabled their establishment. These Sisters did not hesitate to give up their lives just to help people who were in need. In comparison to modern setting, their help at the moment is absolutely incomprehensible. Today human being is capable of achieving many things but very little for their fellow being, who is in need.

The Charisma of this group did not change despite all the difficult times through they had to go through, on the contrary it remained even more vibrant. Besides their religious vows, their role is focused on chastity, poverty alleviation, obedience and charity. This means that throughout their life they would follow the example of merciful Christ. Of course their main mission is to persevere in prayer, to serve the poor, the sick and all the needy. The Augustinian rules of this congregation is emphasized on the primacy of grace and love, the rule of St. Francis that they also observe, gives them an ascetic gentleness and high moral requirement.

In its beginning, the sisters cared for the sick and the poor. Over time as the congregation grew up, their activities broadened. For instance at the end of 19th and early 20th Centuries, the sisters operated in about 120 places only in the Czech Republic. Their activities included care

for the sick, the elderly, the orphans, the disabled children, the youth in correctional facilities and in prisons.

During the period of the wars, the sisters cared for the wounded soldiers. However, some of their homes separated and gave rise to separate branches. These include the house in Trevir, in Germany, in Prague, in Vienna, in Mikolow, in Poland, in Třebnic-(previously in Germany). To consolidate the ties between these homes with the main one, the Superior General decided to establish these houses as the FEDERATION OF THE SISTERS OF MERCY OF ST. CHARLES OF BORROMEO, which originated from Nancy in October 11, 1970 and was approved by the Holy See on 15.3.1974. The federation currently consists of seven Generalities of the Baromeo congregations. This means that they have the same origin, charisma, and illustrate the extensive work of spirituality.

To describe the general activities of the sisters of Baromeo, I will name just but a few of the important centers of their work; Prague hospital in Prague Petřín, the hospital under the Prague-Petřín, Nazareth, and Mateřinec-sv. Notburgy, Home of St . Charles Borromeo in Prague-Řepy, a charity home in the Town Albrechtice, sv. Antonína house in Moravian Budějovice. The sisters from Prachatice at the hospice of St. John Nepomuk Neumanna are also involved in the care of the terminally ill.

At the end I would like to remind about the logo of the Baromeo Sisters, which best describes this congregation throughout its idealistic mission in the modern world of individualism, hypocrisy, the desire for wealth, the lust for power and ruthlessness towards the weak, old, sick, and poor people.

The Logo of the Congregation of Sisters of Mercy of St. Charles Borromeo was authored by Mr. Michal broom and graphic Dominic Bouma. It has blue cross in the middle of a red heart a symbol of God who deliberately is seeking for the good suffering human being. The red color is the symbol of God, the blue color is a symbol of humanity. Two languages flaming from the heart indicates the love of God, symbolizing the spiritual and corporal works of mercy. The letters SCB have the shape of a sacrificial bowls, on which the open burning heart is brought is brought to all, who needs it.